

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Studijní program: B4131 / Zemědělství

Studijní obor: Trvale udržitelné systémy hospodaření v krajině

Katedra: Katedra krajinného managementu

Vedoucí katedry: doc. Ing. Pavel Ondr, CSc.

Bakalářská práce

Hodnocení a ochrana krajinného rázu

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Monika Koupilová, Ph.D.

Autor práce: Milan Šírek

České Budějovice, 2018

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Fakulta zemědělská

Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Milan ŠÍREK**

Osobní číslo: **Z15550**

Studijní program: **B4131 Zemědělství**

Studijní obor: **Trvale udržitelné systémy hospodaření v krajině**

Název tématu: **Hodnocení a ochrana krajinného rázu**

Zadávací katedra: **Katedra krajinného managementu**

Z á s a d y   p r o   v y p r a c o v á n í :

Práce bude zpracována formou literární rešerše.

Literární rešerše bude obsahovat:

Příroda a krajina České republiky.

Základní principy ochrany přírody a krajiny České republiky.

Krajinný ráz, jeho definice a identifikace znaků krajinného rázu.

Přírodní park a ochrana krajinného rázu v legislativě České republiky.

Metodické postupy hodnocení krajinného rázu.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 30 stran textu
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- LOW, J., MÍCHAL, I. Krajinný ráz. Kostelec nad Černými lesy : Lesnická práce. 2003. ISBN 80-86386-27-9.
SKLENIČKA, P. Základy krajinného plánování. Praha: Naděžda Skleničková. 2003. ISBN 80-903206-1-9.
KENDER, J.(ed.). Teoretické a praktické aspekty ekologie krajiny. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR. 2000. ISBN 80-7212-148-0.
INGEGNOLI, V. Landscape Ecology: A Widening Foundation. New York: Springer. 2002. ISBN 3-540-42743-0.
FORMAN, R., GODRON, M. Krajinná ekologie. Praha: Academia. 1993. ISBN 80-200-0464-5.
VOREL, I. Metodický postup posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz: ve smyslu § 12 zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny (metoda prostorové a charakterové diferenciacie území). Praha: Naděžda Skleničková. 2004. ISBN 80-903206-3-5.
VOREL, I., KUPKA, J. Krajinný ráz: identifikace a hodnocení. Praha: České vysoké učení technické v Praze. 2011. ISBN 978-80-01-04766-8.
Zákon 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny v platném znění
Časopisy: Pozemkové úpravy, Urbanismus a územní rozvoj

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Monika Koupilová, Ph.D.
Katedra krajinného managementu

Datum zadání bakalářské práce: 13. března 2017

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2018

prof. Ing. Miloslav Šoch, CSc., dr. h. c.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA
studijní oddělení
Studentská 1688, 370 05 České Budějovice

doc. Ing. Pavel Ondr, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 13. března 2017

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zemědělskou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 9.4 2018

Podpis:

Poděkování

Rád bych tímto způsobem poděkoval vedoucí bakalářské práce Ing. Monice Koupilové, Ph.D. za cenné rady a věcné připomínky při psaní této bakalářské práce. Rovněž bych chtěl poděkovat své rodině a přátelům za trpělivost a plnou podporu po celou dobu mého studia.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá hodnocením a ochranou krajinného rázu jako hlavního nástroje ve spojitosti s ochranou krajiny, jejího obrazu, estetických a přírodních hodnot. Na začátku se práce soustředí na stav přírody a krajiny v České Republice, popisuje vývoj a historii ochrany přírody a analyzuje základní principy ochrany přírody a krajiny v České republice. Hlavní část práce je věnována hodnocení a ochraně krajinného rázu. Dále jsou vyobrazeny a popsány přírodní parky v Jihočeském kraji. V závěru bakalářská práce zmiňuje problémy týkající se krajinného rázu a poukazuje na dopad větrných elektráren na krajinný ráz.

Klíčová slova

Ochrana přírody, ochrana krajiny, krajinný ráz, přírodní park

Abstract

This thesis deals with the assessment and protection of landscape character as the main instrument in connection with landscape conservation, the image of landscapes, and their aesthetic and natural values. In the beginning, the thesis focuses on the topic state of nature and landscape in the Czech Republic and describes the development history of the protection of nature and it analyzes fundamental principles of nature and landscape in the Czech Republic. The main part of the bachelor thesis deals with assessment and protection of landscape character. Natural parks in the South Bohemian region are also shown and described. The bachelor thesis at the end highlights issues related to the landscape character. It mentions the problem of the impact of wind turbines on landscape character.

Keywords:

Nature conservation, landscape protection, landscape character, nature park

Obsah:

1 Úvod.....	9
2 Příroda a krajina České republiky	10
2.1 Základní údaje o České republice.....	10
2.2 Krajina	10
2.2.1 Definice a pojetí krajiny	10
2.2.2 Kategorie krajiny	12
2.2.3 Krajina České republiky	13
2.3 Příroda	15
2.3.1 Příroda České Republiky	15
2.3.2 Vývoj ochrany přírody a krajiny v ČR	16
3 Základní principy ochrany přírody a krajiny v ČR.....	17
3.1 Zvláštní ochrana přírody	18
3.1.1 Druhová ochrana.....	18
3.1.2 Památné stromy.....	19
3.1.3 Územní ochrana	20
3.1.4 Natura 2000.....	22
3.1.5 Mezinárodní programy, úmluvy a Česká Republika	22
3.2 Obecná ochrana přírody a krajiny	23
3.2.1 Obecná druhová ochrana	24
3.2.1 EIA.....	24
3.2.2 Územní systém ekologické stability (ÚSES).....	24
3.2.3 Významný krajinný prvek	25
3.2.4 Krajinný ráz	25
3.2.5 Ochrana jeskyní	26
4 Krajinný ráz.....	26
4.1 Definice pojmu krajinný ráz.....	26
4.2. Ochrana krajinného rázu.....	27
4.2.1 Stupně ochrany krajinného rázu	28
4.3 Přírodní park.....	29

4.3.1	Obecná charakteristika:.....	29
4.3.2	Mapa přírodních parků v Jihočeském kraji.....	30
4.3.2	Seznam přírodních parků a obecná charakteristika:	30
4.4	Hodnocení krajinného rázu.....	34
4.4.1	Způsoby hodnocení a ochrany krajinného rázu	35
4.4.2	Charakteristiky krajinného rázu.....	36
4.4.3	Znaky krajinného rázu	37
4.4.4	Hodnocení krajinného rázu – Metodické postupy autorů metodik.....	37
5	Metodický postup hodnocení krajinného rázu	39
5.1	Vymezení hodnoceného území.....	40
5.2	Identifikace znaků a hodnot	40
5.2.1	Klasifikace znaků.....	41
5.2.2	Význam.....	41
5.2.3	Projev	42
5.2.4	Cennost	42
5.2.5	Dochovalost	43
5.3	Posouzení zásahu do krajinného rázu.....	43
5.3.1	Hranice únosnosti zásahů do krajinného rázu.....	44
5.4	Návrh ochrany	44
6	Problémy s hodnocením krajinného rázu	45
6.1	Problém větrných elektráren.....	46
7	Závěr	48
8	Seznam použité literatury.....	49
9	Přílohy.....	56

1 Úvod

Už od doby co se člověk stal součástí přírody, vznikly mezi nimi vztahy vzájemného působení. Z počátku byly tyto vztahy charakterizovány tím, že člověk využíval krajinu k lovu a sběru potravy a postupně se přizpůsoboval jejím podmínkám a zákonitostem. S vývojem člověka se objevily nové způsoby využívání přírody a krajiny a to zemědělství spojené s odlesňováním a celkovou změnou krajinného rázu. Člověk tak buduje krajinu, v níž se vytváří jeho historie a kultura. V důsledku toho vznikají místa člověkem pohlcená a zároveň místa, která lidský druh nepoznamenal. Tuto přírodní, kulturní a historickou charakteristiku krajiny nazýváme krajinný ráz.

Největší krok ve vývoji krajiny přišel s průmyslovou revolucí, v té době člověk přestal být součástí přírody a stanovil sám sebe pánem přírody a krajiny. Prostřednictvím industrializace tak společnost začala vytvářet souvislý zcela přeměněný prostor, který vytlačoval dosavadní přírodě blízkou krajinu. Veškerá činnost a úsilí člověka žít na této planetě vedly neodvratně ke změně krajinného rázu. Výstavba v krajině byla stále méně závislá na přírodních podmínkách a stále více se řídila vlastními pravidly. Vše vyvrcholil příchod techniky, která zanechala stopy v krajině mnohem hlubší a často nevratné. V současné době proto těžko nalezneme místo, kde byl krajinný ráz nenarušen člověkem a to ani v těžko přístupných oblastech, které se postupem času stali turistickými destinacemi nebo dalším strategickým bodem bohatým na suroviny. Kromě různých ekologických dopadů, se tato narušení projevují snížením nebo ztrátou estetičnosti daného místa.

Mnozí lidé si až do dnešní doby neuvědomují, či možná nepřipouští, každý z nás žije v krajině. Většinu svých potřeb uspokojujeme rozmanitostí této krajiny, je proto potřeba navracet jí její estetickou krásu a diverzitu. Je i v našem zájmu odstranit nebo minimalizovat poškození způsobené člověkem a tím zachovat krajinu také pro budoucí generace.

Cílem bakalářské práce je popis ochrany přírody a krajiny v České Republice včetně popisu krajiny a krajinného rázu s důrazem na jeho hodnocení a ochranu, která představuje důležitý nástroj ochrany přírody a krajiny. Cílem proto je vytvořit přehled řešené problematiky týkající se krajinného rázu, zahrnující navrhované metodické hodnocení spolu s nástroji, které slouží k jeho ochraně včetně problémů plynoucích s hodnocením a ochranou krajinného rázu.

2 Příroda a krajina České republiky

2.1 Základní údaje o České republice

Česká republika je vnitrozemským státem, ležícím uprostřed mírného pásu severní polokoule ve střední části Evropy. Svou rozlohou 78 870 km² je mezi 28 státy Evropské unie na 15. místě, počtem obyvatel 10 578 820 na 11. místě a hustotou zalidnění 134 obyvatel na 1 km² na 8. místě (podle údajů k 1. lednu 2017). Státní hranice tvoří sousedství s Německem (818,9 km), Polskem (795,8 km), Rakouskem (460,3 km) a Slovenskem (251 km), (CENIA Statistická ročenka ŽP 2016 [online], 2018).

Územím ČR prochází hlavní evropské rozvodí, oddělující povodí Severního, Baltského a Černého moře. Rozvodním uzlem těchto povodí je Kralický Sněžník s 1423 m nad mořem. Hlavními říčními osami v Čechách jsou Labe (370 km) s Vltavou (433 km), na Moravě Morava (246 km) s Dyjí (306 km), na severu Moravy a ve Slezsku Odra (135 km) s Opavou (131 km), (CENIA ročenka 2005 [online], 2018).

Z hlediska fyzicko-geografického leží ČR na rozhraní dvou horských soustav, lišících se od sebe stářím i geologickým a geomorfologickým vývojem. Západní a střední část ČR vyplňuje Česká vysočina vytvořená koncem prvohor, mající převážně ráz pahorkatin, a středohory – Šumava, Český les, Krušné hory, Krkonoše, Orlické hory a Jeseníky. Do východní části ČR zasahují Západní Karpaty, které nabyly svou nynější podobu ve třetihorách – Beskydy. Rozhraní mezi oběma horskými systémy vyplňuje pásmo úvalů (PATZELT et al., 2008).

2.2 Krajina

Krajina představuje nejen prostředí, ve kterém, lidé žijí ale i klíčovou roli z hlediska veřejného zájmu v oblasti týkající se kultury, ekologie, životního prostředí a představuje příznivý zdroj pro hospodářskou činnost (VINKLÁRKOVÁ, 2017).

2.2.1 Definice a pojetí krajiny

Dle zákona můžeme krajinu definovat jako část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořenou souborem funkčně propojených ekosystémů s civilizačními prvky (114/1992 Sb.).

Krajinu lze dále definovat jako svéráznou část zemského povrchu, kde se stýskají a vzájemně na sebe působí geologické podloží s reliéfem, ovzduší, voda, půda, rostliny, a živočichové a člověk se svými výtvary a aktivitami. Každá krajina má určitou polohu na povrchu Země, svérázný vzhled podmíněný určitou vnitřní strukturou krajinných složek, svéráznou energetickou bilancí a vyznačuje se osobitým vývojem (DEMEK, 1999).

Je konkrétním pojmem, používaným pro označení určitým způsobem ohraničeného území v přírodě. Je to klasifikační jednotka výrazně umělá, objektivně dosud nedefinovaná, nekonvenční (MEZERA et al, 1979).

Rozloha krajiny může být různá, uvažovaný prostor se pohybuje od velikosti krajiny Severní Ameriky až k teráriu (FORMAN A GORDON, 1993). Většina autorů však o krajině uvažuje v řádech km² až stovek km², které jsou dány schopností lidského vizuálního vnímání. Velké množství definic krajiny je dokladem nejen její velmi složité podstaty, ale i pohledu na ni, ovlivněných především specializací jednotlivých autorů. Společným znakem drtivé většiny definic krajiny je její polyfunkční charakter (SKLENIČKA, 2003).

Krajinu každý vnímá jiným způsobem. Pro někoho je krajinou pouze nejbližší prostor kolem domu nebo město, ve kterém žije, pro jiného to může být prostor v širším měřítku, státním, kontinentálním, globálním (POLENO, 1994).

Z historického nazírání je krajina územím, jež se po určitou dobu svérázně vyvíjelo geopoliticky, hospodářsky a kulturně v závislosti na přírodních podmínkách, vyplývajících v podstatě ze zemědělské polohy (SKLENIČKA, 2003).

Z geografického hlediska je krajina část zemského povrchu, která podle svého vnějšího obrazu a vzájemného působení svých jevů, tak jako vnitřních a vnějších vztahů polohy, tvoří prostorovou jednotku určitého charakteru a na geografických přirozených hranicích přechází v krajiny jiného charakteru (TROLL, 1950).

Pro umělcovo vnímání krajiny je užitečné pochopení krajinné ekologie. Jako příklad uměleckého vnímání můžeme uvést termín landscape, který v anglickém jazyce interpretuje pojem malířský pocházející z Holandska a v překladu znamenající „plátno zobrazující scénérii na zemi“ (HOAD, 1993).

Obrazy zachycují zpravidla rozpětí krajiny od několika metrů do několika kilometrů (FORMAN, GORDON, 1993). V krajinomalbě se skrývá základní příběh, jemuž bývá hluboké pouto mezi člověkem a krajinou. Krajina může být samostatným předmětem jeho uměleckého zájmu nebo jen pozadím figurálních a jiných výjevů (SKLENIČKA, 2003).

Způsob vnímání a hodnocení krajiny (jejího rázu) je určován nejen realitou krajiny, ale i subjektem jednotlivého pozorovatele (LACINA, 2005).

2.2.2 Kategorie krajiny

Podle ovlivnění krajiny člověkem lze rozlišit dvě základní kategorie krajiny:

a) Krajina přírodní a přirozená

Přírodní krajinou rozumíme útvar, který se vytváří působením přírodních, abiotických i biotických, krajínovorných procesů bez ovlivnění antropogenními faktory nebo s jejich minimálním působením (SKLENIČKA, 2003).

V přírodní, člověkem neovlivněné krajině byl ráz krajiny určován pouze přírodními silami, především složením hornin, tvary reliéfu, charakterem podnebí, vlastnostmi půd, oběhem vody a charakteristikou bioty (BUČEK, 2005). Zcela člověkem nedotčenou krajinou lze spatřit již pouze v obtížně přístupných či využitelných oblastech (SKLENIČKA, 2003).

Krajina charakterizována přirozenou vegetací (s výjimkou oblastí zcela nepříznivých pro vegetaci) je označována jako krajina přirozená (MORAVEC, 1994). Potenciálně přirozená krajina je abstraktní formou krajiny, která by nahradila dnešní kulturní krajinu, kdyby z ní člověk a jeho působení zcela vymizelo. Krajina blízká přirozené se vyznačuje převahou přirozené vegetace, která je však již ovlivněna lidskou činností (SKLENIČKA, 2003).

b) Krajina kulturní a harmonická

Činností člověka, ovlivňující krajinné složky vznikla krajina, kterou označujeme jako kulturní. Ne každou kulturní krajinu však můžeme považovat za harmonickou. V kulturní krajině obvykle převažují urbanizované plochy anebo plochy vyhrazené pro produkci (BUČEK, 2005). Kulturní krajina osídlená člověkem nemá svoji homeostázi (rovnováhu) a její stabilitu udržují ekosystémy nebo uměle člověk (NOVOTNÁ, 2001).

Harmonická kulturní krajina je taková, v níž jsou v souladu přírodní krajínovorné složky se složkami vytvořenými resp. změněnými do různé míry člověkem. V harmonické kulturní krajině jsou plochy destabilizovaných ekosystémů (pole, intenzivní louky a pastviny) vyváženy plochami ekologicky stabilnějších přirozených a přírodě blízkých ekosystémů (mokřady, přirozená travinná společenstva), (MÍCHAL, 1994).

2.2.3 Krajina České republiky

Primární krajinná struktura ČR je dobře zachycena v biogeografickém členění ČR, které bylo původně učeno jako podklad pro návrh a kontrolu funkčnosti ÚSES. Po menších úpravách však mohou biogeografické jednotky sloužit i jako prostorové jednotky krajinného rázu. Např. biogeografické regiony lze zpravidla považovat za oblasti krajinného rázu a biochory za okrsky krajinného rázu, případě menších biochor za místa krajinného rázu.

Na území ČR dominuje provincie středoevropských listnatých lesů, pouze na jižní Moravu zasahuje provincie panonská (CULEK, 2005). Dřeviny svojí dlouhověkostí, vytrvalostí a schopností přizpůsobit se stanovišti patří v České republice k základním biotickým krajinnotvorným prvkům. Z hlediska sekundární krajinné struktury dřeviny spoluvytvářejí krajinný ráz v krajině polní, lesopolní, lesní i urbánní (MADĚRA et al., 2005).

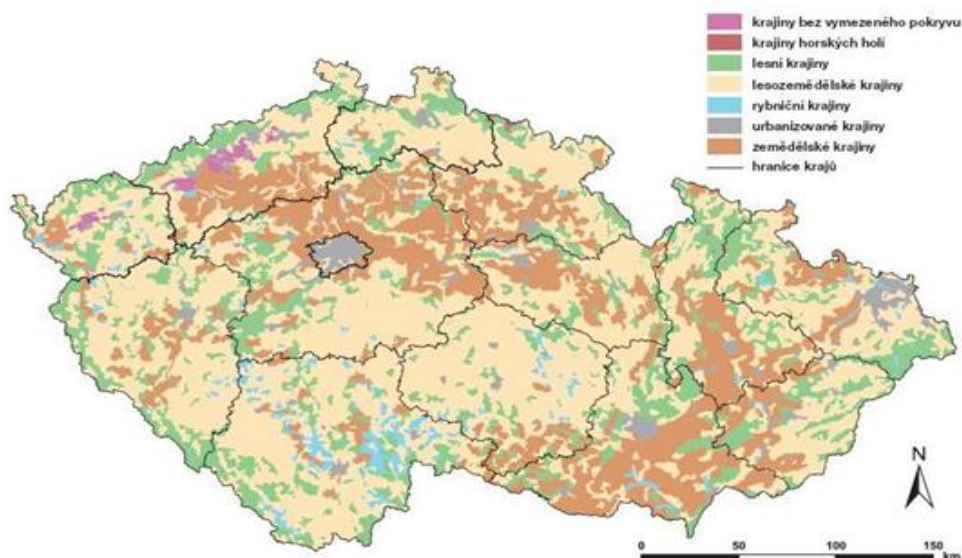
Česká krajina prošla v nedávné historii velkými zátěžemi, jako příklad si můžeme uvést kanalizace vodního režimu, systematické ničení ekologické infrastruktury při socialistickém zemědělství a vysoká imisní zátěž na většině našich pohorí (PELC, 2018).

Dalšími probíhajícími procesy v české krajině jsou urbanizace provázená zábořem a vyřazením půdy z plnění jejich ekologických a produkčních funkcí, intenzifikace zemědělství. Oblasti neúrodné a odlehlé (periferie) jsou naopak postiženy c) extenzifikací, nejčastěji zatravňováním a zalesňováním, popřípadě d) opuštěním, kdy jsou velké plochy půdy ponechány ladem (MIKO, HOŠEK, 2009).

Reakcí na podobné trendy bylo i na příklad zakotvení institutu krajinného rázu v českém právním řádu, jehož cílem bylo ošetřit ochranu přírodních, kulturních a estetických hodnot krajiny (SKLENIČKA, 2003).

Důležitou otázkou tak zůstává, jak zajistit, ochránit a v některých případech i třeba zrestaurovat estetické, přírodní a kulturní hodnoty těchto krajin uprostřed neustálých změn a tlaků, které na ni působí (ROMPORTL, 2005).

Obrázek č. 1: Typy krajiny podle využití

Obr. 1.1 Typy krajiny podle využití. Mapa zobrazuje základní, pro Českou republiku charakteristické typy krajiny. Lze v ní vysledovat zemědělskou krajinu, situovanou především v úrodných nížinách, lesní krajinu, pronikající naopak do vyšších poloh, rybníční nebo urbanizovanou krajinu, typickou pro určité části státu. Největší část však tvoří pro naši část Evropy charakteristická lesozemědělská krajina.

Zdroj: Löw a spol., s.r.o., výstup projektu VaV/640/01/03 Typologie české krajiny

Zdroj: Löw a spol., s.r.o., výstup projektu VaV/640/01/03 Typologie české krajiny

Na mapě jsou zobrazeny základní, pro Českou republiku charakteristické, typy krajiny. Znázorňuje zemědělskou krajinu, situovanou především v úrodných nížinách, lesní krajinu, pronikající do vyšších poloh, rybníční vyskytující se v určitých částech naší republiky (MIKO, HOŠEK, 2009). Zastavěné a ostatní plochy jsou nejvíce zastoupeny v hlavním městě, tvořeném největší městskou aglomerací ČR, a dále v krajích, které jsou známi svým charakteristickým průmyslem (KRATINA et al., 2015).

Česká Republika je také charakteristická vyšší lesnatostí (33,9 %) a vysokým stupněm zornění zemědělské půdy, který v roce 2016 dosahoval 70,7 %. Výměra zemědělského půdního fondu na půdním fondu ČR v roce 2016 činila 53,4 % (MERTL et al., 2016).

Nepříznivou tendencí ve vývoji krajiny se stává proces suburbanizace rozšiřující zástavbu mimo tradiční prostory měst do příměstské zóny nebo do volné krajiny (VOREL, KUPKA, 2011). Během posledních 30 let dochází k významné fragmentaci krajiny další výstavbou dopravní infrastruktury a intenzivnější dopravou. Rozdrobená krajina přestává plnit funkci přirozeného spojovacího článku mezi jednotlivými populacemi organismů a dochází tak k ohrožení existence významného počtu druhů. Zhruba polovinu ploch zemědělského půdního fondu ohrožuje eroze, zejména vodní (MIKO, HOŠEK, 2009).

Intenzivní zemědělství vedlo k eutrofizaci (přesycením živinami), která zcela změnila charakter naší přírody. Eutrofizace je známa především z vodního prostředí. Nadměrný přísun dusíku a fosforu do vody může naprosto změnit dominanci druhů a způsobit rapidní nárůst biomasy některých sinic a řas, jejímž viditelným důsledkem je jev známý jako vodní květ (KOLÁŘ et al., 2012).

I přes vzrůstající počet revitalizací toků a budování nových rybích přechodů zůstává říční síť v České republice nadále silně fragmentovaná. Základní překážkou pro přirozený vývoj vodních ekosystémů jsou necitlivé technické úpravy toků, které často nezohledňují ekologická hlediska (MIKO, HOŠEK, 2009). Rozsáhlé vodohospodářské úpravy vážně narušily hydroekologickou funkci krajiny. Dochází k vysušování krajiny, mizí prameniště a drobné vodní zdroje. Regulace toků vede k významné ztrátě jejich ekologických funkcí a k značnému narušení vodního režimu krajiny. Technické úpravy koryt včetně nevhodných protipovodňových opatření zůstávají i dnes zásadním problémem péče o vodní ekosystémy (MŽP, 2009).

2.3 Příroda

Příroda je tvořena různorodou mozaikou vegetace, živočichů a dalších organismů, vždy v závislosti na konkrétních podmínkách daného místa. Příroda se opticky člení na jednotlivé ekosystémy – lesy, louky, mokřady, říční systémy atd., které se dále dělí na konkrétní stanoviště různých typů, např. stepní nebo vlhké louky, květnaté nebo kyselé bučiny či jiné typy lesa, rašeliniště nebo slatiniště (MIKO, HOŠEK, 2009).

2.3.1 Příroda České Republiky

Česká republika leží doslova v srdci Evropy a jako taková má v sobě kousek od všeho. Ze západu k nám ještě zasahují atlantské druhy západní Evropy, z jihovýchodu ještě pronikají kontinentální druhy teplé panonské nížiny, z jihu druhy alpské a z východu karpatské (KOLÁŘ et al., 2012). Území ČR přísluší do biomu temperátního listnatého opadavého lesa, z čehož plyne, že nejčastějším typem vegetace na našem území bude za ideálních podmínek listnatý opadavý les (SÁDLO, 2005).

Nezastupitelnou roli ale také hraje pestrost v menším měřítku. Při bližším pohledu se území naší republiky jeví jako pestrá mozaika rozličných biotopů (louky, mokřady, tůňe, lesy, skály, stepy atd.). Tato bohatost biotopů je dána pestrou geologickou stavbou, rozličnými tvary reliéfu a v neposlední řadě i působením člověka, který vytvořil celou řadu nových biotopů (louky, rybníky, rumišťe, slepičí plácky), (KOLÁŘ et al., 2012).

Česká republika se, díky své geografické poloze, pestrosti přírodních podmínek i kulturněhistorickému vývoji jednotlivých částí území, vyznačuje velkým bohatstvím rostlinných (včetně hub, mechorostů a lišejníků) a živočišných druhů a jejich společenstev. Celkem bylo u nás zaznamenáno více než 2700 druhů vyšších rostlin, 2400 druhů nižších rostlin, 50 000 druhů bezobratlých a asi 380 druhů obratlovců.

Pro ochranu biologické diverzity na úrovni druhů je nezbytné zajistit účinnou ochranu rostlin a živočichů, a to včetně ochrany jejich přirozených stanovišť (MŽP[online], 2017).

V České republice rozlišujeme 157 typů přírodních biotopů, které jsou podle evropské legislativy zahrnuty do 60 evropsky významných typů přírodních stanovišť. Velké množství různých přírodních stanovišť je dáno geomorfologickou různorodostí a poměrně širokým rozpětím klimatických podmínek. Kvalita a rozmanitost přírodních stanovišť je navíc významně negativně ovlivňována fragmentací (MIKO, HOŠEK, 2009).

2.3.2 Vývoj ochrany přírody a krajiny v ČR

Česká republika patří mezi země s nejpropracovanějším systémem ochrany přírody, a můžeme se pyšnit i dlouholetou tradicí a velmi dobrými zkušenostmi s ochranou druhů i solidním světovým renomé (KURAS et al, 2017).

Ochrana přírody a krajiny na našem území je pochopitelně součástí evropské tradice, i když v nejranějších dobách se přístupy v jednotlivých částech Evropy lišily. Vývoj ochranářského myšlení ale sleduje v zásadě stejnou trajektorii (MIKO, 2012). Nejstarší známé snahy o ochranu přírody byly nejčastěji motivovány náboženskými postoji a jednalo se zejména o posvátné háje. Později šlo o snahu mocných feudálů chránit svůj majetek, výsadní právo k lovu určitých zvířat a apod. (POLÁŠKOVÁ et al, 2011).

Jako příklad středověkého ochranářského snažení se u nás uvádí především část zákoníku Karla IV. Majestas Carolina (1355), která stanovuje přísné tresty za poškozování královských lesů. Také se uvádí dekret krále Zikmunda z roku 1436 o ochraně zvěře v královských lesích (MEZERA, 1979).

Později se začínají být kromě ryze osobních zájmů prosazovat i zájmy veřejně prospěšné. První chráněná území u nás byla vyhlášena v Novohradských horách, jednalo se o Žofínský prales a Hojnou vodu. Obdobně vznikala i další chráněná území – Boubínský prales (vyhlášen Janem Schwarzenbergem roku 1858). Při vzniku Československé Republiky roku 1918 existovalo na jejím státním území celkem 20 soukromých přírodních rezervací (POLÁŠKOVÁ et al, 2011).

První národní park na území České Republiky, Krkonošský, byl vyhlášen až v roce 1963. Rozsáhlejší vývoj sítě chráněných území v Evropě nastal v první polovině 20. století.

V padesátých letech se začaly prosazovat nové pohledy na ochranu přírody a krajiny. Stále více se prosazoval přístup postavený na aktivním managementu chráněného území (angl. „conservation“), vycházející z faktu, že řada velmi cenných a druhově bohatých chráněných území vznikla jako důsledek extenzivního využívání člověkem. Zhruba v tomto období se začínají výrazněji formovat i mezinárodní organizace v ochraně přírody, rozvíjí se samostatná disciplína ochranné biologie („conservation biology“) a rozvíjí se myšlenka kategorizace chráněných území i jejich zonace (MIKO, 2012).

Na území dnešní České republiky přibyl větší počet většinou maloplošných území zejména v třicátých a pak v padesátých letech. Od roku 1956 existovala pro české a moravské území samostatná právní úprava, zákon o státní ochraně přírody č. 40/1956 Sb., s na svou dobu velmi progresivním obsahem (MIKO, 2012). V zákoně se poprvé objevil princip ochrany životního prostředí živočichů a rostlin a byl položen základ územní ochrany formou rezervací a dalších chráněných území. Zákon z roku 1956 však postupně zastarával a platil u nás ještě v sedmdesátých letech. Teprve v roce 1989 začaly práce na novém zákoně, který byl v roce 1992 přijat jako zákon č. 114 o ochraně přírody a krajiny (NOVÁK et al., 1997). Zákon rozšiřuje pohled na ochranu přírody o ochranu estetických a přírodních hodnot krajiny ve smyslu obrazu krajiny, který měl zachovat určité oblasti upozorňující na její vývoj, stav a kvalitu (BUKÁČEK, 2005).

Československo a posléze Česká republika se začátkem devadesátých let přidružuje k většině světových a Evropských úmluv. To se již odrazilo v nově přijatém Zákoně č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. S postupem času nabývala jasnějších kontur představa přidružení a následného vstupu České republiky do Evropské Unie a právní rámec EU se začal postupně implementovat na našem území (MIKO, 2012).

3 Základní principy ochrany přírody a krajiny v ČR

Ochrana přírody je v ČR, stejně jako ve většině evropských států, realizována státními a soukromými institucemi, případně i jednotlivci. Státní úřady, v jejichž kompetenci je alespoň zčásti i ochrana přírody a krajiny, se označují jako tzv. orgány ochrany přírody. Ministerstvo životního prostředí (MŽP) je jak orgánem ochrany přírody, tak i metodickým garantem celého oboru. MŽP utváří celostátní a dlouhodobou koncepci ochrany přírody a krajiny, sestavuje tzv. Státní program ochrany přírody a krajiny, nastavuje a administruje dotační programy. MŽP také garantuje soulad národních předpisů ochrany přírody s evropskými a světovými a je též garantem řady mezinárodních smluv v ochraně přírody (např.: Washingtonská, Bonnská, Bernská, mokřady – Ramsar, AEWa atd.), (KOLÁŘ et al., 2012).

3.1 Zvláštní ochrana přírody

Zvláštní ochrana přírody se vztahuje na obzvláště cenné části přírody a krajiny, a je proto přísnější. Tento způsob ochrany se týká zejména vybraných druhů (tzv. druhová ochrana) a území (územní ochrana). Zvláště chráněnou částí přírody jsou i památné stromy (KOLÁŘ et al., 2012).

3.1.1 Druhová ochrana

Vedle územní ochrany přírody je v zákoně č. 114/1992 Sb. zakotvena i ochrana zvláště chráněných druhů rostlin, živočichů a hub vyskytující se na území ČR (STEJSKAL, 2006). Tyto druhy jsou chráněny ve všech svých vývojových stádiích (např. ptačí vajíčka, pulci žab, semena rostlin) a jsou chráněny jejich podzemní i nadzemní částí. Velmi významné především v praxi je, že u všech zvláště chráněných druhů je chráněn i jejich biotop, který je zakázáno poškozovat (KOLÁŘ et al., 2012).

3.1.1.1 Speciální druhová ochrana

Je založena na přísném režimu nakládání s vybranými zvláště chráněnými druhy rostlin a živočichů. Seznam a stupeň ohrožení stanoví MŽP vyhláškou č.395/1992 Sb. (přílohy č. II a III), (STEJSKAL, 2006). Podle stupně ohrožení, respektive ochrany, jsou zvláště chráněné druhy rozděleny do tří kategorií. Nejpřísnější ochrana se vztahuje na druhy kriticky a silně ohrožené (zákonná ochrana kriticky a silně ohrožených druhů se neliší) a nižší stupeň ochrany se vztahuje na druhy ohrožené (KOLÁŘ et al., 2012).

Na základě pravděpodobnosti vyhynutí byly kvantifikovány kategorie obecně ohrožených taxonů:

Kriticky ohrožené druhy mají padesáti procentní pravděpodobnost vyhynutí během 10 let, nebo 3 generací (v úvahu se bere kritérium trvající déle).

Ohrožené druhy disponují dvacetiprocentní pravděpodobností vyhynutí během 20 let nebo 5 generací.

Zranitelné druhy jsou charakterizovány desetiprocentní, případně vyšší pravděpodobností vyhynutí během 100 let (SKLENIČKA, 2003).

Černé seznamy vymizelých a nezvěstných druhů a červené seznamy ohrožených druhů představují další důležitý zdroj pro druhovou ochranu. Vychází z aktuálních znalostí odborné komunity (botaniků, ornitologů, entomologů...). Bývají pravidelně aktualizovány s ohledem na změny znalostí o rozšíření druhů i na taxonomické názory (KOLÁŘ et al., 2012).

Červené seznamy představují soupisy ohrožených druhů nebo poddruhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů rozdělené do jednotlivých kategorií podle stupně ohrožení. Na červené seznamy navazují červené knihy, které hodnotí příčiny ohrožení jednotlivých druhů a přináší údaje důležité pro praktickou ochranu jejich populací a prostředí, zejména pro záchranné programy), (STEJSKAL, 2006).

Ochrana ohrožených druhů *in situ*

Ochrana *in situ* je realizována systémem chráněných území a aktivní péčí (KURAS et al., 2017). Jde o nejúčinnějším přístup ochrany biodiversity. Základem ochrany jednotlivých druhů organizmů je i komplexní ochrana jejich stanovišť (respektive ekosystémů) a diferencovaná péče o ně.

Dalšími opatřeními jsou:

- a) konkrétní opatření k ochraně a posílení populací vybraných druhů populací na místě (*in situ*), s ohledem na přítomnost dalších druhů.
- b) záchranné přenosy, záchranné programy a reintrodukce (zpětný návrat určitého organismu do území, v němž se kdysi vyskytoval a z nějž později vymizel (POLÁŠKOVÁ et al., 2011).

Pěstování a chov *ex situ*

Ochrana biologické rozmanitosti *ex situ* na úrovni genetické, druhové i na úrovni populací znamená ochranu složek biodiversity mimo jejich přirozená stanoviště (biotopy), (POLÁŠKOVÁ et al., 2011). Ochranné snahy *ex situ* jsou důležitou součástí ucelené strategie ochrany přírody. Strategie ochrany *ex situ* a *in situ* se navzájem doplňují. Střední cestou, která kombinuje oba tyto přístupy ochrany, je důkladné monitorování a péče o populace vzácných a ohrožených druhů v malých chráněných územích (STEJSKAL, 2006).

3.1.2 Památné stromy

Mezi zvláště chráněné části přírody patří i památné stromy. Na základě rozhodnutí místních orgánů ochrany přírody jsou tímto způsobem chráněny mimořádně významné stromy, skupiny stromů a stromořadí (KOLÁŘ et al., 2012). Za stromy mimořádně významné lze považovat stromy vynikající svým vzrůstem, stářím, významné krajinné dominanty, stromy, se kterými jsou spojovány historické události a ke kterým se vážou různé pověsti. Může se také jednat o významné introdukované dřeviny (BOROVIČKOVÁ, HAVELKOVÁ, 2005). Okolo každého památného stromu je ochranné pásmo, kde zakázáno provádět činnost, která by strom mohla poškodit. Mezi nejčastěji vyhlášené patří zejména lípy (46% památných stromů) a duby (24%), (KOLÁŘ et al., 2012).

3.1.3 Územní ochrana

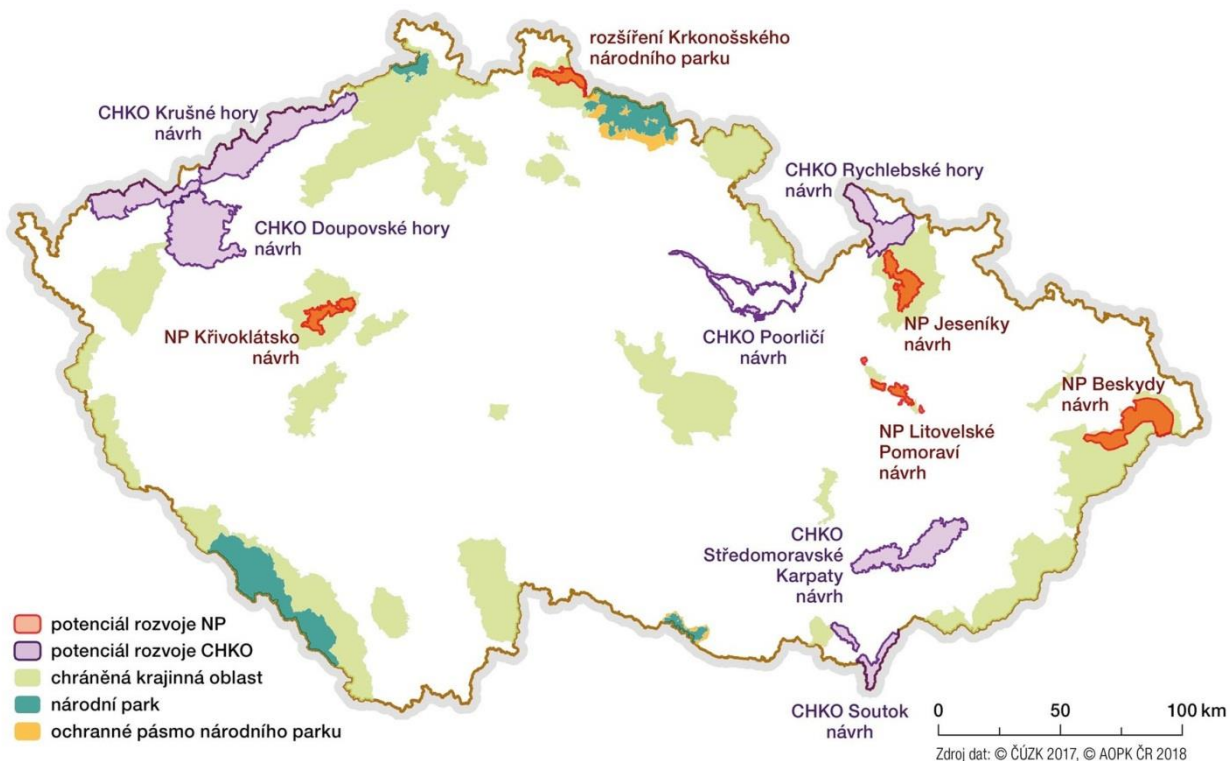
V ČR je v současné době legislativně chráněno zhruba 16 % rozlohy státu (12 535,7 km²), (KURAS et al, 2017). Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny vymezuje šest kategorií zvláště chráněných území, jako významného nástroje ochrany území. Jsou jimi: národní parky (NP), chráněné krajinné oblasti (CHKO), národní přírodní rezervace (NPR), přírodní rezervace (PR), národní přírodní památky (NPP) a přírodní památky (PP), (MŽP[online], 2018).

Cílem chráněných území je dosáhnout dlouhodobé ochrany přírody a sním související zachování ekosystémových služeb a kulturních hodnot (DUDLEY 2008).

Tab. 1. Přehled počtu a ploch jednotlivých kategorií chráněných území (PELC, 2018)

	r. 1991		r. 2016	
Kategorie chráněného území	Počet	Plocha (km ²)	Počet	Plocha (km ²)
Národní park	3	1 111	4	1 191
Chráněná krajinná oblast	24	10 423	26	11 373
Maloplošné chráněné území	1324	67	2597	1 111

Obrázek č. 2 Stávající velkoplošná chráněná území a potenciál jejich doplnění. AOPK ČR

Zdroj: Časopis Vesmír 2/2018 [online], 2018

Zvláště chráněné území můžeme rozdělit:

3.1.3.1 Velkoplošná chráněná území

Velkoplošná chráněná území jsou u nás územně členěna do zón odstupňované ochrany přírody. Na území národních parků se zpravidla vymezují tři zóny a na území CHKO čtyři zóny. Nejvyšší ochranná opatření jsou uplatňována v I. zónách, které zahrnují nejvzácnější bezzásahová území a kde je volný pohyb návštěvníků omezen na turistické značené trasy. Druhé zóny představují oblasti obklopující první zóny, cílenými zásahy (nikoli „hospodařením“), urychlují přírodní procesy směřující k přírodním ekosystémům. Nejmenší omezení jsou v III. a IV. zónách, které obsahují zastavěné plochy či plochy s přímým vlivem člověka (PRIMACK et al., 2011).

Národní parky

Jedná se o rozsáhlá území jedinečná v národním či mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký význam (POLÁŠKOVÁ A KOL., 2011).

Chráněné krajinné oblasti

Jsou definovány jako rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvale travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, případně s dochovanými památkami historického osídlení. Péči o CHKO koordinuje pracoviště zprávy CHKO spadající pod Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR (KOLÁŘ A KOL., 2012).

3.1.3.2 Maloplošná chráněná území

Jsou vybraná území nejreprezentativnější ukázky naší rozmanité přírody. V maloplošných chráněných územích je hospodářská činnost zcela vyloučena. Pokud zde člověk nějakým způsobem zasahuje, jde o záměrně řízenou činnost za účelem dosažení určitých žádoucích změn (FRIEDL et al., 1991).

Národní přírodní rezervace

Jsou menší území mimořádných přírodních hodnot, kde jsou na přirozený reliéf s typickou geografickou stavbou vázány ekosystémy významné a jedinečné v národním či mezinárodním měřítku (PETŘÍČEK et al., 1999).

Přírodní rezervace

Jsou menší území soustředěných přírodních hodnot se zastoupením ekosystémů typických a významných pro příslušnou geografickou oblast (POLÁŠKOVÁ et al., 2011).

Národní přírodní památka a přírodní památka

Je přírodní útvar menší rozlohy, zejména geologický nebo geomorfologický útvar, naleziště nerostů nebo vzácných či ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů s národním nebo mezinárodním ekologickým, vědeckým či estetickým významem, a to i takový, který vedle přírody formoval svou činností i člověk (SKLENIČKA, 2003).

3.1.4 Natura 2000

Natura 2000 je soustava evropsky významných území se stanoveným stupněm ochrany budovaná v zemích Evropské unie (POLÁŠKOVÁ et al., 2011). Jejím prostřednictvím se se chrání z evropského pohledu nejvzácnější a nejvíce ohrožené druhy živočichů, rostlin a nejcennější přírodní stanoviště. Cílem ochrany lokalit soustavy Natura 2000 je zachování nebo zlepšení jejich stavu, tj. ochrana biologické rozmanitosti v celé Evropské unii (EU), (PRIMACK et al., 2011). Návrh této soustavy chráněných území je podmínkou kandidatury zemí do Evropské unie. (SKLENIČKA, 2003). Soustava Natura tvoří dva typy území: ptačí oblasti a evropsky významné lokality, jejichž vyhlášení ukládají dva nejdůležitější právní předpisy a směrnice EU na ochranu přírody. Ty ve svých přílohách vyjmenovávají, pro které druhy rostlin, živočichů a typy přírodních stanovišť mají být lokality soustavy Natura 2000 vymezeny. Některé typy přírodních stanovišť či druhy mohou být označené jako prioritní a platí pro ně přísnější kritéria ochrany než pro ostatní (PRIMACK et al., 2011).

3.1.5 Mezinárodní programy, úmluvy a Česká Republika

Kromě chráněných území a území soustavy Natura 2000 se u nás můžeme setkat i s územími chráněnými na základě několika mezinárodních úmluv a programů. Jedním typem jsou tzv. biosférické rezervace. Jsou to velkoplošná území, která jsou mezinárodně uznávaná v rámci programu UNESCO „*Man and Biosphere*“ (*Člověk a biosféra*). V České republice bylo doposud uznáno celkem šest biosférických rezervací: Bílé Karpaty, Krkonoše, Křivoklátsko, Dolní Morava, Šumava a Třeboňsko (KOLÁŘ et al., 2012).

Úmluva o biologické rozmanitosti (*Convention on Biological Diversity – CBD*) byla podepsána na konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru v červnu 1992. Úmluva je označována za klíčový dokument v ochraně biologické rozmanitosti na třech úrovních (genové, druhové a ekosystémové). Smluvní strany se v rámci ní zavázaly plnit tři základní cíle, jimiž jsou (ochrana biologické rozmanitosti, udržitelné využívání složek biologické rozmanitosti, spravedlivé a rovnoměrné rozdělování přínosů, plynoucích z využívání genetických zdrojů), (MÜLLEROVÁ, STEJSKAL, 2013).

Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a plně rostoucích rostlin (*Convention on International Trade in Endangered Species – CITES, Washingtonská úmluva, Washington, 1973*). Jedná se o historicky první celosvětovou mnohostrannou úmluvu o pravidlech regulace mezinárodního obchodu s ohroženými druhy zvířat a rostlin a výrobků z nich (MÜLLEROVÁ, STEJSKAL, 2013). Jejím cílem je ochrana ohrožených druhů živočichů a rostlin regulací mezinárodního obchodu s živými i mrtvými exempláři, včetně jejich rozpoznatelných částí i výrobků z nich (POLÁŠKOVÁ et al., 2011).

Ramsarská úmluva (*Ramsar Convention on Wetlands*) byla vyhlášena v roce 1971. Jako dosud jediná mezinárodní úmluva řeší ochranu konkrétního biotopu. Soustředí se na mokřady s mezinárodním významem, s důrazem na jejich ornitologický význam, jako biotopů vodního ptactva podporujících jejich migraci. V zásadě jsou touto úmluvou ošetřeny dvě kategorie mokřadů: reprezentativní, vzácné nebo unikátní typy mokřadu a mokřady významné z hlediska ochrany biodiverzity (SKLENIČKA, 2003).

Úmluva o ochraně evropské fauny a flory a přírodních stanovišť (*Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, tzv. Bernská úmluva, 1979*). Cílem úmluvy je ochrana živočichů a rostlin celoevropského významu, jejich stanovišť (biotopů), zejména pak ohrožených druhů, stěhovavých druhů a druhů, jejichž ochrana vyžaduje celoevropskou spolupráci (POLÁŠKOVÁ et al., 2011).

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (*Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*) Nachází se pod záštitou UNESCO, OUCN a Mezinárodní rady pro památkovou péči. Cílem této konvence je ochrana přírodních oblastí celosvětového významu pomocí Programu světového dědictví (MÜLLEROVÁ, STEJSKAL, 2013).

3.2 Obecná ochrana přírody a krajiny

Obecná ochrana přírody a krajiny představuje ochranu krajiny, rozmanitosti druhů, přírodních hodnot a estetických kvalit přírody, ale také ochranu a šetrné využívání přírodních zdrojů (114/1992 Sb.). V případě plánování velkých staveb a záměrů se provádí posuzování jejich vlivu na životní prostředí, tzv. EIA, (KOLÁŘ et al., 2012).

3.2.1 Obecná druhová ochrana

Obecná druhová ochrana zajišťuje až na přesně vymezené případy ochranu všech druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Chráněny jsou před záměrnými i neúmyslným ničením, poškozováním i odchylem, který by mohl vést k ohrožení bytí příslušných druhů nebo k narušení jejich rozmnožovacích schopností (ČIHÁŘ et al., 2002).

Je možno je hospodářsky nebo jinak využívat (např. hubit), jen pokud to připouští ustanovení jiných zákonů, a to tak, aby nebyla ohrožena schopnost přežití jejich populací. Při porušení výše uvedených podmínek ochrany je příslušný orgán ochrany přírody oprávněn zakázat nebo omezit rušivou činnost (STEJSKAL, 2006).

3.2.1 EIA

EIA (*Environmental Impact Assessment*) – Hodnocení (posuzování) vlivu na životní prostředí. Kontrolovatelný proces hodnocení (identifikace a predikce) dopadu plánované lidské činnosti na životní prostředí, lidské zdraví, životní pohodu, kulturní a historické památky, krajinu a infrastrukturu (NOVOTNÁ, 2001).

Účelem procesu je zajistit, zda jsou negativní vlivy zamýšleného záměru společensky přijatelné, neboť určité negativní dopady s sebou přináší prakticky veškerá lidská činnost (KOLÁŘ et al., 2012).

3.2.2 Územní systém ekologické stability (ÚSES)

Jedná se o vzájemně propojený soubor ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu. Je tvořen biocentry a biokoridory, popř. dalšími skladebnými částmi jako jsou ochranná pásma (STEJSKAL 2006). Koncepce tvorby ÚSES, uplatňovaná v ČR a SR odpovídá nejnovějším postupům krajinného plánování v zahraničí (RŮŽIČKOVÁ, ŠÍBL 2000). Funkcí systému ekologické stability krajiny a současně i cílem jeho vymezení je zajistit uchování přírody a krajiny, vytvořit základ pro opatření k příznivému působení i na jejich méně stabilní části a vytvořit předpoklady pro racionální využívání přírodních zdrojů systém je tak významným prostředkem ochrany přírody a krajiny, zejména mimo zvláště chráněná území (STEJSKAL 2006).

Tvorba ekologické sítě se skládá ze dvou etap: (BUČEK, LACINA 1995)

- vymezení kostry ekologické stability krajiny jako souboru existujících ekologicky významných segmentů krajiny, bez ohledu na jejich prostorové funkční vztahy
- navrhování a tvorba územních systémů ekologické stability krajiny (ÚSES) jako soustavy existujících i navrhovaných, účelně prostorově spojených segmentů krajiny

Výsledkem obou etap je ekologická síť jako účelně rozmístěná soustava území, tvořících nezbytnou přírodní infrastrukturu kulturní krajiny.

Skladebnými prvky každého ÚSES jsou biocentra a biokoridory. Biocentra jsou ostrůvky přírodní krajiny, které dovolují dlouhodobou existenci určitého ekosystému, například mokřadu nebo lesa. Naproti tomu biokoridory mají umožňovat migraci většiny klíčových druhů mezi jednotlivými biocentry. Zprostředkovávají propojení biocenter a vytvářejí tak skutečně efektivní síť (BŮČEK, LACINA, MÍCHAL, 1995).

3.2.3 Významný krajinný prvek

Významný krajinný prvek jako ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení její stability. Významnými krajinnými prvky jsou lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera, údolní nivy (114/1992 Sb.).

Kromě zmíněné ekologické funkce plní krajinné prvky také jiné funkce. V řadě případů jde o vodoochranou a půdoochranou funkci, mají protierozní význam. Jejich další funkce může být rovněž estetická, vytvářejí krajinné dominanty, a stabilní body pro pomoc hlavně větším živočichům v orientaci v monotónní krajině (LOKOČ, ULČÁK, 2009).

Významné krajinné prvky mohou být také vybrané mokřady, skalní výchozy, trvalé travní porosty a další hodnotné části krajiny, které registruje věcně a územně příslušný orgán ochrany přírody (ČIHÁŘ et al., 2002). Všechny významné krajinné prvky je zakázáno poškozovat a ničit a zásahy do nich je možné provádět pouze se souhlasem orgánu ochrany přírody. Netýká se to běžného hospodaření, například těžby v hospodářských lesích (KOLÁŘ et al., 2012).

Ochrana významných krajinných prvků je nejrozšířenější, nejúčinnější a nejsilnější nástroj ochrany ekologicky i esteticky hodnotné části krajiny (BOROVIČKOVÁ, HAVELKOVÁ, 2005).

3.2.4 Krajinný ráz

Za další nástroj sloužící k ochraně přírody, resp. krajiny je možné označit krajinný ráz. Ten představuje potřebnou a nedílnou složku moderního pojetí ochrany přírody a krajiny vyspělé kulturní společnosti (BUKÁČEK, 2006).

Krajinný ráz je v § 12 zákona 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny definován jako „přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti“. (114/1992 Sb.) Podle stavebního zákona se krajinný ráz neposuzuje v zastavěném území a v zastavěných plochách, pro které je územním plánem nebo regulačním plánem stanoveno plošné a prostorové uspořádání a podmínky ochrany krajinného rázu dohodnuté s orgánem ochrany přírody (186/2006 Sb.).

K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami může orgán ochrany přírody zřídit přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo narušení stavu tohoto území (BÁRTA et al, 2007).

3.2.5 Ochrana jeskyní

Termínem jeskyně jsou obecně označovány podzemní dutiny přírodního charakteru. Pro právní úpravu jeskyní definuje § 10 zákona č. 114/1992 Sb. jeskyně jako „*podzemní prostory vzniklé působením přírodních sil, včetně jejich výplní a přírodních jevů v nich*“ (114/1992 Sb.). Význam jeskyní není doposud zcela doceněn. Jsou zde uloženy doklady o geologické stavbě a jejím vývoji, o existenci a vývoji živočichů a rostlin, o vzniku a vývoji člověka a jeho kultury (HROMAS, 2012).

Základním právním nástrojem ochrany jeskyní a krasových útvarů je zákon č. 114/1992 Sb. Na jeskyně s archeologickými nálezy se vztahují ustanovení zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, který stanovuje zákazy ničit nebo jinak upravovat dochovaný stav (STEJSKAL, 2006).

4 Krajinový ráz

4.1 Definice pojmu krajinový ráz

Krajinový ráz je možno definovat jako typický obraz krajiny, daný přítomností specifických charakteristických znaků, který se vytvořil během její historie jako výsledek interakce přírodních podmínek místa (geologie, reliéf, klima, potenciální vegetace) a lidských aktivit v tomto území (BERNARDOVÁ, 2005).

Pojem krajinového rázu v první řadě reflektuje fakt, že krajina na pozorovatele vizuálně působí a vzbuzuje v něm určitý dojem. S pomocí nástroje krajinového rázu dokážeme vnímat lokální odlišnosti a zvláštnosti, kterými se ta která krajina vyznačuje (ZAJONCOVÁ, 2009). Je dán specifickými rysy a znaky, které vyjadřují nejenom přítomnost pozitivních jevů a znaků, ale též kulturní a duchovní dimenzi krajiny. Pojmu krajinový ráz odpovídá pojem charakter krajiny, vyjádřený především morfologií terénu, charakterem vodních ploch a toků, vegetačního krytu a osídlení (AOPK ČR 2015 [online]).

Krajinový ráz je především kategorií vizuální, a proto je základním pojmem pro úvahy o krajinovém rázu obraz krajiny jako vnější projev krajinové struktury (BÁRTA et al, 2007).

Genius loci (duch místa) je výrazem jedinečnosti a neopakovatelnosti místa. Má svůj hmotný rozměr, který umožňuje pochopení jeho nehmotné dimenze (MÍCHAL, 1999). Pojem genius loci se dotýká nejen lidského vnímání a kulturní krajiny, ale v důsledku i samotné lidské existence. Jedná se o téma kulturní, avšak podmíněné existencí přírodních charakteristik (SVOBODOVÁ, 2011).

Tímto fenoménem se zabýval Norbert Schulz (1994). Jeho myšlenky jsou založeny na základě dvou aspektů. Tvrdí, že hmatatelné jevy (rostliny, zvířata, lidé) a lidské pocity spoluvytváří určitý charakter prostředí a charakteristickou atmosférou (SVOBODOVÁ, 2011).

4.2. Ochrana krajinného rázu

Legislativa

Ochrana krajinného rázu je legislativně ošetřena v zákoně č. 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny, § 12:

(1) Krajinný ráz, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině.

(2) K umístování a povolování staveb, jakož i jiným činnostem, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz, je nezbytný souhlas orgánů ochrany přírody. Podrobnosti ochrany krajinného rázu může stanovit ministerstvo životního prostředí obecně závazným právním předpisem.

(3) K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, který není zvláště chráněn podle části třetí tohoto zákona, může orgán ochrany přírody zřídit obecně závazným právním předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území.

Mezi další zákony, které se týkají problematiky ochrany krajiny a krajinného rázu patří:

- zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí
- zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu
- zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči
- zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech

Krajinným rázem se také zabývá Evropská úmluva o krajině podepsána na konferenci Výboru ministrů ve Florencii 20. října 2000 (*European Landscape Convention*) zástupci osmnácti členských států Evropské Unie. V roce 2004 byla ratifikována Parlamentem České republiky a stala se tak závazným dokumentem. Cílem této úmluvy se stalo „podpořit ochranu, správu a plánování krajiny a organizovat evropskou spolupráci v této oblasti“, (SALAŠOVÁ, 2012).

Úmluva klade důraz na krajinné plánování, zahrnující cílené kroky v ochraně a péči o krajinu, do budoucna sledující obnovu či zvýšení rozmanitosti přírody a hodnoty krajinných celků. Státy, které přistoupily k úmluvě (23 států) se zavázaly zajišťovat ochranu krajiny, péči o krajinu a její plánování ve své vlastní legislativě s ohledem na celoevropskou koordinaci (PRIMACK et al., 2011)

Ochrana krajinného rázu je ochranou obecnou, platí tedy na území celého státu. Samotná ochrana krajinného rázu má multiplicitní charakter a historicky se uplatňuje (i když se tak explicitně nenazývá) v procesu územního plánování, EIA, ochrany přírody a krajiny (LIPSKÝ, 2005).

Skutečnost, že ochrana krajinného rázu zahrnuta do obecné ochrany přírody a týká se veřejného území, umožňuje orgánům ochrany přírody chránit cenné partie a lokality ve volné krajině a zabývat se otázkami vztahu zástavby venkovských obcí a krajiny a dokonce i výstavbou ve městech, vzhledem k ochraně důležitých znaků rázu městské krajiny (BÁRTA et al, 2007).

Princip ochrany krajinného rázu vychází z ochrany pozitivních hodnot znaků tří charakteristik území (přírodní, kulturní, historické). Aby mohl být uvedený princip naplněn, je nutné provést prostorovou diferenciaci území, identifikaci znaků a hodnot jednotlivých vymezených území stanovením jejich významu a projevu z pohledu estetické a přírodní hodnoty krajinného rázu, vztahů v krajině a jejího měřítka (BUKÁČEK, RUSŇÁK, BUKÁČKOVÁ 2007).

Cílem ochrany krajinného rázu je zachování neobnovitelných hodnot, které vytvářejí specifický kulturní charakter a estetickou atraktivnost krajiny. Podstatou ochrany krajinného rázu je zachování charakteru v takových částech krajiny, které se vyznačují soustředěnými přírodními, kulturními a historickými hodnotami a výraznými znaky vizuální scény a neprohlubováním konfliktů v krajině s narušenou vizuální scénou (VOREL, KUPKA, 2011).

4.2.1 Stupně ochrany krajinného rázu

Löw a Míchal (2003) uvádějí pět stupňů ochrany krajinného rázu. Ty jsou dány kombinací míry dochovanosti krajinného rázu včetně náročnosti na obnovu typických znaků, které byly poškozeny a vhodnosti ochrany z hlediska ostatních dlouhodobých zájmů společnosti.

- I. stupeň ochrany – Nejvyšší stupeň ochrany zabezpečují nejpřísněji chráněné zóny NP a CHKO. Tento stupeň ochrany znamená, že musí být chráněny všechny typické znaky dané oblasti krajinného rázu.
- II. stupeň ochrany – Vysokou ochranu krajinného rázu lze zabezpečovat zejména formou přírodních parků a na území okrajových částí NP a CHKO kde je krajinný ráz dobře dochován. Musí zde být chráněny typické znaky, jako dominantní, tak hlavní i doprovodné.
- III. stupeň ochrany – Nadprůměrnou ochranu krajinného rázu uplatňujeme v místech s částečně dochovanými znaky. Chráněné jsou všechny dominantní a dochované typické znaky. Chybějící znaky by se měly v rámci možností obnovovat.

- IV. stupeň ochrany – Základní ochranu krajinného rázu zákon ponechává na zvážení orgánu ochrany přírody. Je zde nutné stanovit celospolečenské minimum těch hodnot, které bude vždy požadováno, ale nikdy nepřekračováno.
- V. stupeň ochrany – Bez omezení jde o území, kde krajinný ráz není dochován. Předmětem ochrany mohou být izolované a vzácně dochované krajinné prvky.

4.3 Přírodní park

4.3.1 Obecná charakteristika:

Přírodní park je obecně chráněné území podle zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Jde o území s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, které není současně chráněno jako ZCHÚ (SKLENIČKA, 2003). Představuje legislativní nástroj na ochranu krajinného rázu dle zákona 114/1992 Sb. v platném znění.

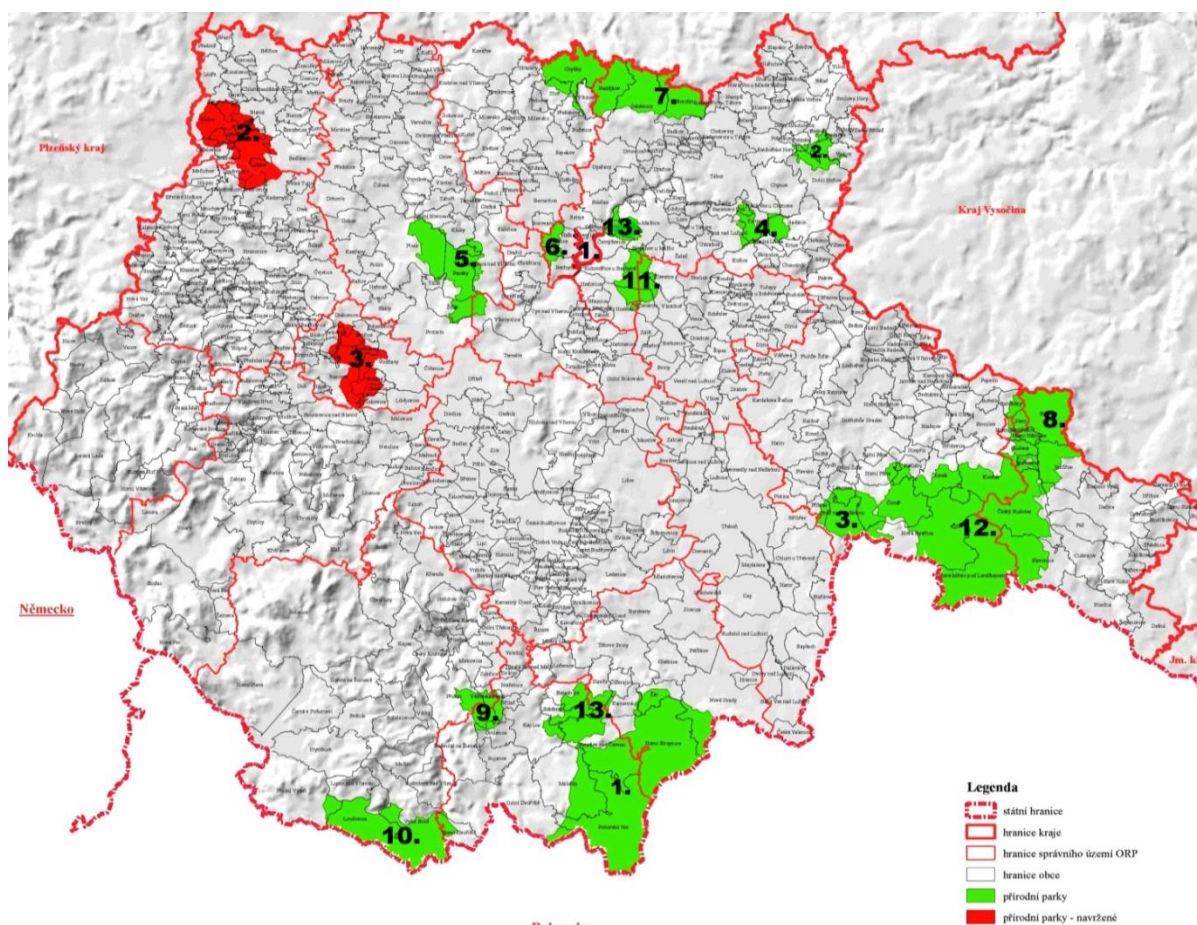
Přírodní parky jsou zřizovány krajskými úřady vyhláškou, ve které se stanoví vymezené území, na kterém se přírodní park nachází, a dále se v něm stanoví omezení ve využívání tohoto území, jež by představovalo zničení, poškození či narušení stavu předmětného území. Nařízení tak ve většině případů vymezi činnosti, které je možné konat pouze s předchozím souhlasem orgánu ochrany přírody. (AOPK ČR 2015 [online]).

Přírodní park není zvláště chráněným územím, ani jej na takovém území nelze zřídit. Ve zvláště chráněném území platí ze samotného zákona o ochraně přírody a krajiny přísnější ochranné podmínky, než jaké může poskytnout přírodní park (BOROVIČKOVÁ, HAVELKOVÁ, 2005).

Tyto oblasti mají umožnit zachování příznivých biologických, krajinných a estetických vlastností přírodního prostředí. Jedná se o poměrně dobře uchované přírodní části krajiny, určené pro rekreaci průchozích turistů (VANĚČEK, 1997).

V České republice bylo k roku 2005 126 přírodních parků, do roku 2012 bylo na území České republiky vyhlášeno celkem 153 přírodních parků.

4.3.2 Mapa přírodních parků v Jihočeském kraji

Zdroj: (Krajský úřad Jihočeský kraj, odbor regionálního rozvoje, územního plánování, stavebního řádu a investic, oddělení územního plánování, úsek ÚAP, 2015)

4.3.2 Seznam přírodních parků a obecná charakteristika:

1. Novohradské hory

Přírodní park byl zřízen v roce 1999 a disponuje rozlohou 238,25km². Krajinnotvornou dominantou tohoto přírodního parku jsou Novohradské hory s nejvyššími vrcholy Kamenec 1072 m n. m., Myslivna 1040 m n. m. a třemi blízkými vrcholy Vysoká 1034 m n. m., Kraví hora 952 m n. m. a Kuní hora 924 m n. m., které se nacházejí v okrese České Budějovice (Český Krumlov[online], 2018).

V Novohradských horách také máme dvě nejstarší chráněná území, a to nejen v Čechách ale i ve Střední Evropě. Jsou to národní přírodní rezervace Žofínský prales s rozlohou 1,02 km² a národní přírodní památka Hojná Voda, která pokrývá jen asi 9 ha na svahu hory Vysoké.

Přírodní park byl zřízen na ochranu členité krajiny s vyváženým zastoupením zemědělské půdy a lesních porostů, řídkým osídlením a s významným podílem vodních ploch rybníků.

Celé území se vyznačuje charakteristickým a lidskou činností dosud málo narušeným krajinným rázem. Ten je v této oblasti dán především typickou morfologií georeliéfu vlastních Novohradských hor a vyšších částí podhůří (Slepičí hory), jejich pohledovým kontrastem s výrazně nižším okolím, převahou lesních porostů nad bezlesími částmi krajiny, rozptýleným osídlením velmi vhodně začleněným do terénu, řadou zachovalých objektů tradiční architektury apod. (ALBRECHT et al., 2006).

2. Polánka

Přírodní park byl vyhlášen v roce 1994 východně od Ratibořských hor a jeho rozloha činí 15,6 km². Území je součástí Křemešnické vrchoviny, budované budované hlavně svory a svorovými rulami. Nejvyšším bodem je vrch Batkovy (721m), na jehož severním svahu pramení Blanice (DAVID, SOUKUP, 2008). Krajinný ráz přírodního parku je určován členitým georeliéfem terénu, zejména v jeho jižní a jihozápadní části, a souvislými lesními komplexy (ALBRECHT et al., 2003).

Hlavní části jsou lesní komplexy Baltkovy a Domamyšlský les, ve kterém převažují smrk s borovicí, přimíšeny jsou listnáče (buk, bříza, javor). Zvířecí říši zastupují třeba vřr velký, ještěrba lesní, ještěrka živorodá (DAVID, SOUKUP, 2008).

3. Homolka - Vojířov

Přírodní park Homolka - Vojířov byl vyhlášen v roce 1994. Rozprostírá se na rozloze 42,6 km² mezi CHKO Třeboňsko a přírodním parkem Česká Kanada na rozhraní dvou odlišných geomorfologických celků - Třeboňská pánev a Javořícká vrchovina. Jednotlivé části parku jsou proto velmi rozdílné - v západní části jsou to rybníky, v jižní části rašeliniště a ostatní území je převážně pokryto lesem. Jádrem přírodního parku je Novobystřická vrchovina s protáhlým žulovým hřbetem Homolky (610 m) a Bublavé skály (609 m), (Nová Bystřice [online], 2018).

Můžeme zde najít rozsáhlá rašeliniště, porostlá blátovými bory a rašelinnými bory. I přes značný zásah člověka do ekosystémů rašelinišť se zde uchovala řada významných druhů rostlin. Přírodní park zahrnuje území s charakteristickým krajinným rázem, v němž dominují přírodní prvky doplněné vhodně začleněnými stavbami statků a dvorců (ALBRECHT et al., 2003).

4. Turovecký les

Tento přírodní park byl vyhlášen v roce 2004 a disponuje rozlohou 20,3 km². Přírodní park se rozkládá na ploché pahorkatině v povodí Lužnice. Jeho území je téměř souvisle zalesněno s výjimkou severozápadní části, kde větší plochy zaujímají rybníky ležící na přítocích Kozského potoka (Táborcz.eu [online], 2018).

Park byl zřízen k ochraně území s rozsáhlým lesním komplexem a soustavou rybníků. Lesní porosty jsou převážně jehličnaté, s převahou smrku a borovice a s menší příměsí dubu a vtroušenou olší na podmáčených stanovištích (ALBRECHT et al., 2003).

5. Písecké hory

Toto území bylo pro výjimečnou krajinnou a druhovou pestrost i způsoby dosavadního hospodaření vyhlášeno již v roce 1973 územím klidu. Nově byl vyhlášen přírodní park v roce 2001 s rozlohou 60,2 km². V době přehlášení z území klidu na přírodní park se jednalo o první vyhlášený přírodní park na území jihočeského kraje. Jedná se o rozsáhlý lesní komplex, který byl v minulosti významnou hornickou lokalitou. Unikátem přírodního parku je zdejší jediné světové naleziště radioaktivního nerostu, zvaného Písekit (Písek.eu [online], 2018).

Prochází tudy hustá síť turisticky značených i neznačených lesních cest, včetně místních poznávacích okruhů, naučná stezka Cestou drahokamů a Velký okruh Píseckými horami. Na několika místech můžeme najít staré opuštěné lomy a mineralogické lokality (DAVID, SOUKUP, 2008).

6. Plziny

Přírodní park o rozloze 9,9 km² se nachází jihozápadně od Bechyně, byl vyhlášený v roce 1994. Roste tu řada zajímavých druhů rostlin, jako krušík širolistý, hruštička menší a dřípátka horská, hojné podmínky park poskytuje jak ptákům, tak i početné populaci jelení a černé zvěři (DAVID, SOUKUP, 2008).

Dalším motivem vyhlášení přírodního parku je ochrana celistvého lesního komplexu, nacházejícího se převážně v dubobukovém vegetačním stupni, v němž aktuálně převládají jehličnaté kultury a smíšený les s příměsí buku a dubu. Souvisle zalesněné území ležící stranou sídel je také bohatou mysliveckou honitbou (ALBRECHT et al., 2003).

7. Jistebnická vrchovina

Přírodní park byl vyhlášen v roce 1994 a rozkládá se na 107,7 m². Jistebnická vrchovina je součástí Vlašimské pahorkatiny a jejími nejvyššími body jsou Javorová skála (722,6 m n. m.) a Čertovo břemeno (713,6 m n. m.). Součástí přírodního parku je celá řada botanicky zajímavých lokalit, z nichž nejcennější byly vyhlášeny jako zvláště chráněná území – národní přírodní památka Stročov a přírodní památka Zeman (Táborcz.eu [online], 2018).

Přírodní park byl vyhlášen za účelem ochrany členité kopcovité krajiny s pestrou mozaikou drobných lesíků, luk, polí a malých vodních ploch a toků. Z botanického hlediska jsou zajímavá zejména stanoviště vlhkých luk a okolních rybníků. Pestrost biotopů spolu s malou hustotou osídlení jsou hlavními předpoklady prosperity mnoha vzácných druhů živočichů (ALBRECHT et al., 2003).

8. Javořická vrchovina

Tento přírodní park byl vyhlášen v roce 2005 a disponuje rozlohou 78,8 km². Byl vyhlášen za účelem ochrany krajinného rázu a zahrnuje území se zalesněnou střední částí, okolními loukami, polí a několika rašeliništi mezi krajem Vysočina a Jihočeským krajem. Ty poskytují bohatý biotop pro cenné druhy rostlin a živočichů (wikiwand [online], 2018), (turistika.cz [online], 2018).

9. Poluška

Přírodní park mezi Vltavou a Malší zahrnující území od Věžovaté Pláně k Omleničce na Českokrumlovsku. Byl vyhlášen v roce 1999 na ploše 21,5 km². Centrální část pokrývají smrkové lesy s příměsí modřínu, borovice, jedle a buku, místy se dochovaly i květnaté bučiny (DAVID, SOUKUP, 2008).

Přírodní a estetická hodnota území je dána rozsáhlým lesním ekosystémem, který je regionálním biocentrem územního systému ekologické stability krajiny a dále činností člověka jen málo pozměněnou okolní krajinou se zbytky květnatých luk, četnými mezemi a remízky typické pro zdejší krajinný ráz, s typickými společenstvy a biotopy a rovněž s dochovanou tradiční architekturou obytných a hospodářských stavení vísek a samot šumavského předhůří (ALBRECHT et al., 2003).

10. Vyšebrodsko

Přírodní park Vyšebrodsko byl zřízen ke Dni Země 1995 s rozlohou 84,13 km². Jeho krajinnotvornou dominantou je nejjižnější výběžek Šumavy (Plešská hornatina) s vrcholy Hvězdná 1012 m n. m., Jezevčí vrch 984 m n. m., Kamenná 938 m n. m., Medvědí stěna 934 m n. m., Uhlířský vrch 925 m n. m., Vyklestilka 887 m n. m. a další (Český Krumlov [online], 2018).

Převážnou část parku pokrývají lesy, místy se zbytky přirozených smíšených porostů, v nichž žijí někteří vzácní živočichové, jako čáp černý, kulíšek nejmenší, sýc rousný a rejsek horský. Významné ekosystémy představují také vlhké louky a rašelinistiště, které poskytují domov mnoha ptákům (DAVID, SOUKUP, 2008).

11. Černická obora

Tento přírodní park byl zřízen v roce 2004 s rozlohou 26,61 km². Posláním parku je zachovat krajinný ráz rozsáhlého lesního komplexu s četnými loučkami, vodními plochami a významnými přírodními a estetickými hodnotami (Táborcz.eu [online], 2018).

Celé území je součástí chráněné oblasti přirozené akumulace (CHOPAV) Třeboňská pánev. Pozornost dále zasluhují staré exempláře dubů, které byly v minulosti vysazovány podél cest i v lesních porostech (ALBRECHT et al., 2003).

12. Česká Kanada

Oblast České Kanady leží na jihu České republiky, při historické hranici Čech a Moravy podél státní hranice s Rakouskem (Česká Kanada [online], 2018). Přírodní park vyhlášen roku 2004 o rozloze 283 km². Pro své významné přírodní a kulturní hodnoty (PODHORSKÝ, 2007).

Má mimořádný význam v územním systému ekologické stability a v neposlední řadě jsou důležité i jeho vodohospodářské funkce. Najdeme zde rozsáhlé lesy a četné rybníky, které díky zalesněným břehům připomínají kanadská jezera.

V severní části České Kanady se nachází největší vrch oblasti jménem Vysoký kámen, který se vypíná do výšky 738 m n. m. K západnímu okraji České Kanady se přimyká menší přírodní park Homolka - Vojířov, který dále na západ a jihozápad přechází v CHKO Třeboňsko (TOUŠLOVÁ, PODHORSKÝ, MARŠÁL, 2009).

13. Soběnovská vrchovina

Přírodní park byl řízen ke Dni Země 1995 a má rozlohu 40,7 km². Významnou dominantou jeho území je Soběnovská vrchovina s vrcholy Kohout 870 m n. m., Vysoký kámen (též Slepice) 865 m n. m. a Besednická hora 753 m n. m. (Český Krumlov[online], 2018).

Plochu pokrývají z větší části lesy, v nichž mají převahu jehličnany smrk a borovice. Ve střední části doplňují malebnou scenérii pole a louky. Cennou lokalitou je údolí Černé s výskytem kriticky ohrožené mihule černé, dále s ledňáčkem říčním, vydrou říční a pstruhem potočním (DAVID, SOUKUP, 2008).

14. Kukle

Přírodní park s rozlohou 11,2 km², vyhlášený v roce 1994, se rozprostírá na levém břehu Lužnice severovýchodně od Bechyně. Nejvyšším bodem je kóta 529,7 m. Lokalitu pokrývají lesy Kuklov a Potálov, kde převažují jehličnany s příměsí dubu a buku. Žije zde např. krkavec velký, čáp černý a výr velký (DAVID, SOUKUP, 2008).

Území přírodního parku je bohatou mykologickou lokalitou. Z technologického a historického pohledu zasluhuje pozornost Stádlecký most přes Lužnici při severním okraji přírodního parku. Jde o jediný dochovaný řetězový most v Čechách je vyhlášen technickou památkou (ALBRECHT et al., 2003).

Navržené přírodní parky:

1 Kaňon Lužnice

2. Pálenec

3. Svobodné hory

4.4 Hodnocení krajinného rázu

Hodnocení krajinného rázu je obsahové hodnocení smyslově vnímatelných, zejména vzhledových vlastností krajiny, jejichž obsahy jsou neseny jak estetickými, tak přírodními, případně dalšími (např. historickými) hodnotami (MÍCHAL, et al., 1999).

Hodnocení krajinného rázu je založeno na určení míry dochovanosti krajinného rázu dané oblasti v daném místě. K tomu slouží porovnání souboru typických znaků dané oblasti krajinného rázu se souborem znaků dochovaných v hodnoceném místě.

Hodnocení se provádí expertním soudem na základě podrobné bilance přírodních (geneticky primárních), kulturních (geneticky sekundárních) a historických (vývojových) charakteristik krajiny a od nich se odvíjejících typických znaků, které se podílejí na vzniku estetických nebo přírodních hodnot dané krajiny (LÖW, MÍCHAL, 2003).

Hodnocení spočívá v určení významu (velkého či malého, kladného či záporného) jednotlivých charakteristik, jimiž je krajinný ráz určován. Stanovuje se při něm prostorové rozmístění, kvantitativní parametry (hodně nebo málo, malé nebo velké) a kvalitativní parametry (uplatnění rozhodující, významné, zanedbatelné) krajinných prvků, zejména však jejich vzájemné vztahy (harmonické či konfliktní). Hodnocení krajinného rázu je odborným podkladem pro orgány ochrany přírody při koncipování rozhodnutí a stanovisek uplatňovaných ve vlastní působnosti i do řízení postupů jiných orgánů veřejné správy (MÍCHAL, et al., 1999).

4.4.1 Způsoby hodnocení a ochrany krajinného rázu

V praxi se setkáváme s dvěma typy hodnocení krajinného rázu, jde o preventivní hodnocení prováděné ve čtyřech krocích a kauzální posuzující vliv navrhovaného záměru na krajinný ráz. Oba tyto typy lze použít jako nástroje pro posuzování a ochranu krajinného rázu v zájmovém území.

Hodnocení vlivu navrhované stavby nebo využití území na krajinný ráz (hodnocení konkrétního záměru), má za úkol zjistit, zdali je navrhovaný záměr únosný z hlediska míry vlivu na krajinný ráz, a preventivní hodnocení území sloužící k nalezení hodnot krajinného rázu určitého území a stanovení nezbytných opatření k jejich ochraně (BÁRTA et al, 2007). Např. včasná formulace zásad a způsobů ochrany krajinného rázu formou samostatných elaborátů (plánů péče o ZCHÚ, koncepcí ochrany přírody a krajiny krajů, atd.).

4.4.1.1 Příklady hodnocení z jiných zemí

Německo jako středoevropská země, v níž se zrodila krajinná ekologie, má tradičně metodicky rozpracované typologie a klasifikace přírodních krajín, které se používají jako základ pro hodnocení krajinného rázu. Pro celé Německo existuje jednotný respektovaný podklad – klasifikace přírodních krajín od *Meynena a Schmithüsena* (LIPSKÝ, 2005).

Ve Velké Británii existují 4 systémy hodnocení krajinného rázu – zvláště pro Anglii, Skotsko, Wales a Severní Irsko, používající rozdílné přístupy, s dobře propracovanými metodikami. Britská krajinářská škola má tradici ve spojení hodnocení krajinného rázu s hojnými parkovými a krajinářskými úpravami. V roce 2002 byla vydána společná metodika hodnocení pro Anglii a Skotsko (*Landscape Character Assessment: Guidance for England and Scotland*), (SALAŠOVÁ, 2005).

Ve Francii se klade tradičně důraz na vizuální aspekt krajinné scenérie a estetiku krajiny. Hodnocení krajinného rázu využívá jako indikátory biofyzikální, historické a kulturní faktory. Metoda hodnocení je silně vizuální, zaměřená spíše interpretačně než analyticky (LIPSKÝ, 2005).

4.4.2 Charakteristiky krajinného rázu

Podle Míchala a kol. (1999) je krajinný ráz dán třemi charakteristikami přírodní, kulturní a historickou. Tyto charakteristiky se na venek projevují souborem znaků a hodnot.

Přírodní charakteristika krajinného rázu je dána přírodními podmínkami. Rozhodující jsou zejména ty přírodní podmínky, které se bezprostředně projevují v obraze dané krajiny a tvoří část typických znaků daného krajinného rázu (LÖW, MÍCHAL, 2003). Ráz krajiny je tedy zcela zásadně ovlivněn charakterem přírodních složek a jejich vizuálním projevem v krajinné scéně. Přírodní hodnota krajinného rázu je tvořena hodnotou přírodovědnou a hodnotou vizuální (VOREL, KUPKA, 2011). Zatímco přírodovědná hodnota je dána součtem měř vzácnosti (ojedinělosti), dochovanosti a ohroženosti daného přírodního či kulturně-přírodního prvku, nebo celého ekosystému, vizuální či senzuální hodnota prvku nebo složky spočívá v podílu na utváření celkového působení krajiny na smysly člověka a velikosti ovlivněného území (CULEK, 2006).

Podle Culka (2006) můžeme přírodní podmínky tvořící charakter krajiny rozdělit na pět složek a to na složku topografickou (georeliéf), petrologicko-pedologickou, hydrologickou, atmosférickou a biotickou (VOREL et al., 2004).

Kulturní charakteristika krajinného rázu je dána způsobem využívání přírodních zdrojů člověkem a stopami, které v krajině zanechal (SVOBODOVÁ, 2011). Kulturní charakteristiku tvoří zejména charakter osídlení, zástavby a jednotlivých staveb, charakter uspořádání pozemků – kultur, aktuální vegetace a charakter úprav vodního režimu (EHLICH, GERGEL, LOJDA, 2005). Obligátně jsou nejvýznamnějšími krajino tvornými funkcemi lesnictví, zemědělství a sídelní funkce často však též těžba surovin, doprava, někdy i rekreace. Aktuální vegetace a charakter krajinných úprav (včetně vodního režimu) jsou z povahy věci na pomezí přírodní a kulturní charakteristiky (LÖW, MÍCHAL, 2003).

Historická charakteristika krajinného rázu je specifickou součástí kulturní charakteristiky a spočívá v souvislostech kulturních a přírodních charakteristik oblasti či místa (SVOBODOVÁ, 2011). Odvíjí se od souvislosti vývoje přírodních a kulturních charakteristik dané oblasti, v jejich časové posloupnosti a vazbě na využívání krajiny a život minulých generací v ní vůbec. Historická charakteristika se podílí i na vyhodnocování ostatních charakteristik (LÖW, MÍCHAL, 2003).

4.4.3 Znaky krajinného rázu

Typické znaky krajinného rázu jsou jednotlivé, člověkem smyslově přímo zprostředkovaně vnímatelné charakteristiky krajiny, které spoluvytvářejí její obraz a identifikují určitý prostor pro člověka (EHLICH, GERGEL, LOJDA, 2005). Soubor těchto typických znaků dané krajiny vytváří její ráz. Typické znaky je účelné dělit na dominantní, hlavní a doprovodné. Rozhodující je určení souborů znaků dominantních, které o rázovitosti rozhodují v širších, nadřazených celcích, a znaků hlavních, které rozhodují o rázovitosti jednotlivých základních krajinářských celků a identifikují je. Doprovodné znaky rázu krajiny dotvářejí (LÖW, MÍCHAL, 2003).

Znaky mohou být přírodní, kulturní a historické a každá charakteristika krajinného rázu je tvořena soustavou těchto znaků. Význam určitého znaku může tkvět buď v jeho fyzické přítomnosti v krajině, nebo v jeho projevu v krajinné scéně (BUKÁČEK, 2006).

4.4.4 Hodnocení krajinného rázu – Metodické postupy autorů metodik

Míchal a Löw (2003): Krajinný ráz. Lesnická práce

Výše uvedená publikace se zabývá teoretickými východisky hodnocení krajinného rázu, působícími přírodními, kulturními a historickými rámci vývoje české a moravské krajiny. Obsáhlá publikace se podrobně zabývá teoretickými východisky hodnocení krajinného rázu, působícími přírodními, kulturními a historickými rámci vývoje české a moravské krajiny a závěrem je shrnutí metodických principů ochrany krajinného rázu (MANA, 2007).

Podle Míchala et al. (1999) spočívá hodnocení krajinného rázu v určení významu (kladného či záporného, velkého či malého) jednotlivých charakteristik, jimiž je krajinný ráz tvořen. Stanovuje se při něm prostorové rozmístění, kvantitativní i kvalitativní parametry krajinných prvků, zejména však jejich vzájemné vztahy (MÍCHAL et al., 1999).

Za základní metodický problém považuje Löw a Míchal stanovení míry ochrany krajinného rázu v daném území. Pro stanovení míry a způsobu ochrany má zásadní význam zjištění míry dochovanosti krajinného rázu, jakožto poměru typických znaků dané oblasti k typickým znakům dochovaných v daném místě (LÖW, MÍCHAL, 2003).

Autoři v rámci této metodiky hledají odpovědi na tři základní otázky:

- Kde přednostně chránit dochovaný krajinný ráz?
- Jak přísně chránit krajinný ráz v daném místě?
- Jakým způsobem chránit krajinný ráz v daném místě?

Autoři dále popsali hodnocení krajinného rázu, které lze provádět na dvou různých úrovních:

A. Celostátní úroveň má za úkol rychle a operativně vyhodnotit celé území ČR z hlediska krajinného rázu pro potřeby koncepčního plánování ústředních orgánů státní správy.

B. Místní úroveň slouží k podrobnému a co nepřesnějšímu zhodnocení krajinného rázu v určitém území. Vychází z potřeb ochrany krajinného rázu ve významnějších územích (např. přírodních parcích) nebo v územích dotčených zvláštním zásahem (LÖW, MÍCHAL, 2003).

Vorel Ivan – metodický postup hodnocení krajinného rázu

Metodika kolektivu autorů kolem Ivana Vorla je propracovaným komplexním materiálem, který se snaží o maximální objektivizaci postupů při hodnocení vlivů záměrů na krajinný ráz. Autor pohlíží na krajinný ráz z architektonického hlediska, to se projevuje větším důrazem na vizuální stránku krajiny.

Metodický postup proto zavádí postupy, které využívají metod, používaných v architektonické a krajinářské kompozici, využívá standardizovaných kroků hodnocení a objektivizovaných, všeobecně přijímaných soudů (VOREL et al., 2004).

Za zásadní považuje Vorel (2006) zjistit, jakými vlastnostmi je krajinný ráz dán, jakými znaky či hodnotami je možno tyto vlastnosti popsat. V rámci oblasti nebo místa krajinného rázu však mají znaky a hodnoty různý význam a cenu. Právě přítomností, výrazností, cenností znaků a hodnot se liší krajina se zřetelným a odlišným krajinným rázem od krajiny s rázem nevýrazným a těžko definovatelným (SVOBODOVÁ, 2011).

Vorel a kol. (2004) ve své metodice shrnuje, co krajinný ráz v daném území utváří:

A. přítomnost znaků přírodní, kulturní a historické charakteristiky

B. senzuální (nejčastěji vizuální) uplatnění znaků a jevů jednotlivých charakteristik v krajinné scéně (v prostorovém uspořádání složek krajiny, v oblastech a místech krajinného rázu, v konfiguraci jednotlivých prvků dílčích scénérií).

Bukáček Roman, Matějka Petr – metodický postup hodnocení krajinného rázu

Metoda vznikla z podnětu Správy CHKO ČR, v ucelené podobě se objevuje již v roce 1997. Od té doby je dále propracována a vylepšována.

Tuto metodu můžeme aplikovat na území, které disponuje zvýšenou estetickou a přírodní hodnotou krajinného rázu a pro území, kde je předpokládán častý vznik záměru a staveb. Metoda vychází z předpokladu, že zájmové území je většího rozsahu a jeho krajina je homogenní.

V další verzi metodiky – Bukáček, Matějka (1999) zahrnují tři formy hodnocení a ochrany krajinného rázu. Kromě preventivní a kauzální se zde objevuje i tzv. tvůrčí, zaměřená na tvorbu v krajině s narušenou kvalitou krajinného rázu a snižování negativních projevů v krajině.

Samotná metoda hodnocení krajinného rázu spočívá:

- A. v determinaci jeho základních charakteristik v daném území
- B. v diferenciaci daného území na specifické územní celky (krajinné celky, krajinné prostory)
- C. v determinaci a sestavení seznamu charakteristik krajinného rázu tvořených krajinnými složkami, krajinnými prvky nebo jejich soubory
- D. ve stanovení významu a projevu každé charakteristiky krajinného rázu
- E. v hodnocení prostorových vztahů charakteristik krajinného rázu – krajinných složek a prvků
- F. v stanovení návrhu ochrany a ochranných limitů

Bukáček a Matějka (2006) uvádějí dvě úrovně hodnocení:

- a) Rámcové hodnocení většího území, které přesahuje 50 km² a může dosahovat až okolo 1000 km². Slouží k preventivní ochraně i tvorbě krajinného rázu velkých území.
- b) Hodnocení významného krajinného prostoru slouží jako nástroj pro ochranu i tvorbu krajinného rázu území malého rozsahu (několik stovek m² až několik desítek km²), kde neproběhlo rámcové hodnocení.

Metodické postupy se shodují v základním principu prostorové a charakterové diferenciaci řešeného území. Území rozdělují na oblasti a místa krajinného rázu, jako nejmenší hodnocené homogenní prostory. Metodiky se naopak rozcházejí v pohledu na estetickou hodnotu krajinného rázu. Vorel i Bukáček vidí estetickou hodnotu jako objektivně zhodnotitelnou vlastnost krajiny, zatímco ji Löw a Míchal, považují za výsledek působení dané krajiny na její obyvatele (SVOBODOVÁ, 2011).

5 Metodický postup hodnocení krajinného rázu

Metodický postup této bakalářské práce je inspirován autory řešící problematiku hodnocení a ochrany krajinného rázu – Hodnocení krajinného rázu a jeho uplatňování ve státní správě (LÖW et al, 1999). Metodický postup posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz (VOREL et al. 2004), Hodnocení krajinného rázu rozsáhlejších území – (BUKÁČEK, MATĚJKA, 1999).

Rozsah jednotlivých metodik je upraven a přizpůsoben mé bakalářské práci. Pro účely práce je navržen následující metodický postup:

1. Vymezení hodnoceného území (dotčený krajinný prostor)

Vymezení dotčeného krajinného prostoru na základě vlastností posuzovaného záměru (stavby).

2. Hodnocení krajinného rázu dané oblasti a místa

obecná charakteristika oblasti krajinného rázu a jeho zařazení do krajinných souvislostí (geomorfologie, vegetační kryt, klimatické podmínky, biogeografie, osídlení, kultura, historie aj.)

identifikace znaků přírodní, kulturní a historické charakteristiky určující krajinný ráz klasifikace nalezených znaků – dle projevu (pozitivní, neutrální, negativní), významu (zásadní, spoluurčující, doplňující) a cennosti (jedinečné, význačné, běžné),

3. Posouzení zásahu do krajinného rázu

4. Návrh ochrany a možné zvýšení hodnoty krajinného rázu

5.1 Vymezení hodnoceného území

Zahrnuje tyto procesy:

- Popis navrhovaného záměru (stavby nebo využití území) – rozbor záměru z hlediska možných fyzických a vizuálních vlivů na ráz krajiny.
- Vymezení dotčeného krajinného prostoru (DoKP) tvořeným jedním nebo více místy krajinného rázu buď pomocí okruhu potenciální viditelnosti, nebo s pomocí vizuálních bariér (horizonty terénu, lesní porosty).

Vymezení oblasti krajinného rázu

Pro řešení daného hodnoceného území je třeba vymezit oblasti a místa krajinného rázu kde je možné najít krajinné souvislosti (biogeografie, geomorfologie, vegetační kryt, osídlení, kultura, historie).

Místa krajinného rázu se vymezují pouze v rámci DoKP.

5.2 Identifikace znaků a hodnot

Jejich přítomnost či nepřítomnost v hodnoceném území je zaznamenávána a představuje cenné pozitivní znaky krajinného rázu. Identifikace a vyhodnocení znaků a taktéž další vyhodnocení se provádí pro každé místo krajinného rázu zvlášť.

Znaky a hodnoty, které výrazně utvářejí ráz krajiny, jsou identifikovány dle následujícího:

- **Přírodní charakteristiky** - georeliéf, vodní toky (řeky, říčky, potoky, prameny) a plochy (rybníky, vodní nádrže, mokřady), vegetační kryt, charakter lesní zeleně a nelesní krajinné vegetace (stromové a keřové doprovody vodotečí a komunikací, aleje, remízky, solitérní stromy, trvalé travní porosty), půdní poměry, ÚSES, ZCHÚ, přírodní parky.

- **Kulturní a historické charakteristiky** - prehistorické hodnoty krajiny, charakter a struktura osídlení, struktura a uspořádání kultur, kulturní památkové objekty, ochranná pásma městských památkových rezervací, kulturních památkových objektů, technických památek, posvátná a rituální místa, posvátné okrsky, svatyně a posvátné háje, menhiry, kulturní a historické dominanty

Bukáček (1999) uvádí, že soupis charakteristik krajinného rázu nacházejících se v daném území je základním stavebním kamenem celého hodnocení.

5.2.1 Klasifikace znaků

Znaky a hodnoty krajinného rázu identifikované v hodnoceném území nemají stejnou váhu, stejný význam ani stejnou cenu. Proto je nutné jejich cenu a význam specifikovat (klasifikovat).

Pro každý identifikovaný znak krajinného rázu je stanoveno, zda se jedná o hodnoty krajinného rázu:

- pozitivní, indiferentní (neutrální) či negativní,
- zásadní, spouštěcí či doplňkové,
- běžné či jedinečné.

5.2.2 Význam

Významem rozumíme určitý podíl znaku nebo hodnoty v celkovém výrazu krajiny (VOREL, KUPKA, 2011). Význam těchto znaků je určen na základě tří stupňů:

- **zásadní** – zastoupení znaků a hodnot je dominantní a zásadním způsobem determinují charakter krajiny, jejich odstranění či zhoršení stavu se odrazí na celkové změně krajiny
- **spouštěcí** – zastoupení znaků a hodnot je téměř dominantní, tvoří specifický doprovod složky zásadní, jejich odstranění či degradace by vyvolala změnu celkového výrazu
- **doplňující** – doplňuje znaky zásadní a určující a doplňuje charakter krajiny

5.2.3 Projev

Každá charakteristika, krom toho, že má určitý podíl na výrazu dané krajiny, se vyznačuje projevem (VOREL, KUPKA, 2011).

Projevem znaku rozumíme jeho vlastnost, která působí v pozitivním nebo negativním smyslu vůči estetické či přírodní hodnotě krajinného rázu, harmonickému měřítku krajiny či ostatním vztahům.

- **Pozitivní** projev je charakterizován tím, že daná charakteristika působí pozitivně v krajinné scéně hlavně estetickou a přírodní hodnotou na krajinný ráz.

- **Neutrální** projev lze chápat tak, že není možné jednoznačně stanovit projev daného znaku vůči ostatním a tudíž je považován za neutrální, který nesnižuje ani neposiluje přírodní a estetickou hodnotu krajinného rázu.

- **Negativní** projev je chápán jako projev znaku, který snižuje estetickou nebo přírodní hodnotu krajinného rázu a ve vztahu k jiným znakům, jejichž projev je vnímán jako pozitivní, působí devastujícím dojmem.

Projev dané charakteristiky je zaznamenán pomocí následujících značek:

[+] jednoznačně pozitivní

[0] neutrální (indiferentní)

[-] jednoznačně negativní

5.2.4 Cennost

Cennost je chápána jako určitá jedinečnost znaku z hlediska jeho obdoby. Identifikované znaky neoplývají stejnou úrovní cenností, některé z nich označujeme jako jedinečné jiné jako význačné či běžné. Stanovení cennosti znaku se provádí dle stupnice:

- **Znak jedinečný** – znak, který je ojedinělý nebo mimořádný v rámci oblasti nebo širšího regionu či států. (dominanta vysílače na Ještědu, hora Říp)

- **Znak význačný** – znak ojedinělý či atypický v rámci regionu k němuž je vztažen, v širším měřítku vnímání je považován za znak obvyklý nebývá tak jako význačný vnímán (hrady, rozhledny, zachovalá historická zástavba, přírodní zajímavost, aj.)

- **Znak běžný** – zahrnuje ostatní znaky, které nejsou zařazeny ani do jedné uvedené kategorie (VOREL et al. 2004).

Je zřejmé, že zásahy do jedinečných či význačných hodnot budou považovány za obecně konfliktnější, než do znaků a hodnot, které takovou cenností neoplývají.

5.2.5 Dochovalost

Je dána poměrem typických znaků dané oblasti k typickým znakům dochovaným v daném místě.

Dochovanost krajinného rázu na příslušném místě je určena podle následující stupnice.

A. Výjimečně dochovaný krajinný ráz – dochovány všechny typické znaky (hlavní i vedlejší). Tato kategorie je velmi vzácná a měla by být signálem pro ochranu přírody a pro památkovou péči.

B. Dobře dochovaný krajinný ráz – dochovány všechny hlavní typické znaky krajinného rázu a většina doprovodných.

C. Částečně dochovaný krajinný ráz – je dochována podstatná část hlavních typických znaků a je možná obnova těch chybějících. Doprovodné znaky mohou být i silně setřeny.

D. Málo dochovaný krajinný ráz – u celků, kde jsou typické znaky z větší části setřeny a jejich obnova je obtížná (LÖW, 1999).

5.3 Posouzení zásahu do krajinného rázu

Míra zásahů je dána konfliktností zásahů do jednotlivých znaků jednotlivých charakteristik a do rysů krajinné scény a dílčích scenerií krajiny, které byly identifikovány, popsány a klasifikovány v průběhu hodnocení v dané oblasti a v místech krajinného rázu (CULEK et al., 2003).

V případě hodnocení konkrétních zásahů do krajinného rázu je potřeba se vyjádřit zejména k vlivu záměru na tzv. zákonná kritéria krajinného rázu, tj. jevy, které jsou v §12 výslovně uvedeny.

Patří sem: přírodní charakteristiky, kulturní charakteristiky, historické charakteristiky, přírodních hodnot, estetických hodnot, VKP.

Pro hodnocení zásahu do krajinného rázu se používá pětistupňová škála pro určení míry zásahu: žádný zásah, slabý zásah, středně silný zásah, silný zásah, stírající zásah.

Vlastní posouzení vlivu záměru (negativního, neutrálního nebo i pozitivního) je pak zaměřeno na posouzení vlivu na následující hodnocené znaky a charakteristiky:

- přírodní charakteristiky
- kulturní charakteristiky
- historické charakteristiky
- přírodní hodnoty
- estetické hodnoty

- (VKP)
- (ZCHÚ)
- přírodní dominanty
- kulturní dominanty
- harmonické měřítko
- harmonické vztahy

Podrobným popisem jednotlivých charakteristik a vyhodnocením míry vlivu záměru na tyto charakteristiky dojdeme k posouzení celkového vlivu záměru na krajinný ráz (MANA, 2007).

5.3.1 Hranice únosnosti zásahů do krajinného rázu

Stanovení míry únosnosti se provádí podle tzv. kritérií únosnosti. Hranice únosnosti zásahů lze odvodit od některých vlastností krajiny dotčené vlivem hodnoceného záměru. Hovoříme o čtyřech kritériích únosnosti. Je to výraznost a čitelnost krajinného rázu, kontext s významnými a jedinečnými hodnotami přírodními, kulturními a historickými, vztah mezi měřítkem záměru a měřítkem krajiny a vizuální exponovanost navrhovaného záměru (VOREL, KUPKA, 2011).

Výstupem posouzení je závěr, konstatující míru zásahu navrhovaného záměru do znaků a hodnot dané oblasti a do zákonných kritérií ochrany krajinného rázu. Na základě předchozích kroků je v závěru možno vyhodnotit četnost identifikovaných znaků a hodnot, jejich význam, projev, cennost ale též míru vlivu navrhovaného záměru. Zjištěné hodnoty představují přijatelný materiál týkající se závěrečného verdiktu o únosnosti či neúnosnosti navrhovaného záměru z hlediska ochrany krajinného rázu.

5.4 Návrh ochrany

Vychází z předchozího hodnocení a spočívá v ochraně pozitivních a neutrálních charakteristik, i prostorových charakteristik, které vytváří harmonický charakter krajiny. Nejdůležitějším opatřením je zachování krajinných složek, hodnocené jako pozitivní a zmírnění významu složek negativních. U charakteristik s negativním projevem je možné stanovit nápravy, které tento projev zmírní nebo odstraní (SVOBODOVÁ, 2011).

Pro dané území jsou stanoveny obecné principy ochrany krajinného rázu, vymezeny regulační zóny, pro něž jsou definovány regulativy, limity využití, popř. doporučení k zajištění ochrany krajinného rázu a stanovení doporučených dřevin (SALAŠOVÁ 2008).

Jako další nástroje ochrany můžeme uvést:

Vymezení pásem podle míry ochrany krajinného rázu: přísná ochrana krajinného rázu, zpřísněná ochrana krajinného rázu, běžná ochrana

Stanovení stupně společenské ochrany krajinného rázu od zvláště chráněných území až po běžná obytná území (MÍCHAL et al. 1999).

Velmi důležitým podkladem pro ochranu krajinného rázu představuje územní plánování, jelikož schválené územní plány představují závažný dokument pro ochranu krajinného rázu. Je proto klíčové aby orgán ochrany přírody stanovil požadavky na ochranu krajinného rázu již ve fázi zadávání územního plánu (LÖW, MÍCHAL, 2003).

6 Problémy s hodnocením krajinného rázu

Přesto že institut krajinného rázu je v české legislativě definován již 16 let, vyskytují se nejasnosti, omyly a problémy spojené s jeho uplatňováním v praxi. Podle Skleničky (1999) je tato situace spojená s dvěma zásadními problémy.

1) Krajinný ráz nebyl doposud jasně legislativně ani metodicky ošetřen a neodpovídá tedy současným požadavkům.

2) Obava z vysoké míry subjektivity při rozhodovacím procesu.

Nedostatečné legislativní vymezení podle Cibulky (2006) pramení se z jeho příliš široké definice zákonem. Daná definice stanovuje za nositele krajinného rázu přírodní, kulturní a historické charakteristiky určitého místa nebo oblasti, ale nevylučuje, aby jimi byly i charakteristiky jiné. Zákon dále nezahrnuje, zda bude mít daný záměr negativní vliv na krajinný ráz či nikoliv, ale jestli budou zachovány existující VKP, ZCHÚ a kulturní dominanty (CIBULKA, 2006). Dlouhodobá absence prováděcího předpisu k ochraně krajinného rázu přispívá k jeho nerespektování a porušování. Obecně právním předpisem stanovujícím jednotný metodický postup jeho ochrany by se tato problematika vyjasnila (SVOBODOVÁ, 2011).

Neuspokojivé metodické hodnocení je dáno existencí několik méně oficiálních metodik jeho hodnocení. Proto je třeba stanovit jednotnou metodiku schválenou ministerstvem, která by byla jakýmsi metodickým modelem, který lze postupně rozšiřovat na základě zkušeností a s konkrétními kauzami. Problém subjektivity hodnocení krajinného rázu lze eliminovat shodou více expertů v téže věci či rozhodujícím soudem uznávaná autorita v oboru (ŘÍHA, 1998).

Velmi specifickým problémem se stávají stavby, které se svým charakterem nebo měřítkem či dimenzemi vymykají z každého rázu krajiny. Jde o zejména o velké stavby technické infrastruktury a energetiky - vedení velmi vysokého napětí, větrné elektrárny, rozsáhlé technické stavby - dálnice, mosty, vodní díla (VOREL, 2007).

U těchto staveb zcela určitě nemůžeme vyloučit přímý vliv na krajinný ráz. Nejen že budou potlačeny znaky jednotlivých charakteristik a budou sníženy přírodní a estetické hodnoty, ale dojde ke změně původního výrazu krajiny.

6.1 Problém větrných elektráren

V současné době se mění typ úkolů, se kterým se setkávají orgány ochrany přírody a krajiny při ochraně krajinného rázu. Oproti hodnocení zásahu jednotlivých staveb do rázu krajiny je třeba hodnotit území z hlediska kvalit charakteru krajiny a estetických hodnot a vytvářet podklady pro územní plánování. Bude také třeba hodnotit předpokládané vlivy záměrů využití území na krajinný ráz. Aktuálním problémem je také hodnocení vlivu velkých technických zařízení (vedení vysokého napětí, větrné elektrárny) na charakter krajiny (VOREL, 2007).

Česká republika ve využívání větrné energie zaostává. Díky garantovaným výkupním cenám obnovitelné elektřiny se však i u nás stavba větrných elektráren na mnoha místech začíná připravovat (SEQUENS, HOLUB, 2006). Dle prognóz Ministerstva životního prostředí ČR z r. 2004 by měly být větrnými elektrárnami v ČR v roce 2050 vyráběny 3,2 TWh elektrické energie ročně (env.cz [online], 2018).

Jelikož menší typy větrných elektráren jsou v podmínkách ČR neekonomické, budou stavěny vysoké větrné elektrárny s instalovaným výkonem kolem 2 MW. Je třeba počítat s tím, že realizací větrných elektráren v uvedeném rozsahu by se naše krajina radikálně proměnila (CULEK, 2007). Vizuální dopad větrných turbín na jejich přijetí není spojen s kontextem fyzické krajiny, ale také s psychometrickými a socioekonomickými parametry, které utvářejí způsob jak je krajina vnímána a prožívána (KONTOGIANNI, 2014). Problémem většího množství větrných elektráren v krajině je také jejich uniformita. Vlivem používání unifikovaných prvků bude unikátní ráz každé krajiny nahrazován universálními panoramaty farem větrných elektráren. Tuto situaci můžeme přirovnat k výstavbě uniformních panelových sídlišť za socialismu, která přinesla degradaci nebo zánik unikátních rysů mnohých českých měst (CULEK, 2007).

Dále jsou vytýkány devastující vlivy na ptactvo, hlučnost, infrazvuky, rušení televizního signálu, nespolehlivost a také neekonomičnost. Často jsou tyto výhrady vedeny z neznalosti, spojené s nedostatkem zkušeností s nimi (SEQUENS, HOLUB, 2005).

Před dopady výstavby větrných elektráren varuje též panevropská federace organizací zabývajících se památkovou péčí Europa Nostra. Žádá důkladné zvažování důsledků pro evropskou krajinu. Významné jsou závěry jejího jednání z 30. 9. 2004 v den Haagu. Zde se mj. uvádí: „*Mnoho zemí mělo až doposud sklon využívat větrnou energii nepřiměřeným způsobem* „, (CULEK, 2007).

Jejich pozitivní a negativní vliv na krajinu lze demonstrovat na několika příkladech: Osamocená větrná elektrárna na jižním předměstí Brna působí zajímavě a oživuje okolní plochou krajinu. Naproti tomu pohled na les točících se vrtulí poblíž německo-české hranice u Varnsdorfu nahání spíše hrůzu (KROČA, 2005).

Je nesporné, že větrné elektrárny jsou novými dominantami v území. Aby se využil jejich potenciál je třeba je stavět na kopce nebo roviny a to znamená, že budou vidět. To však neznamená, že krajinu hyzdí, jak se mnozí domnívají (SEQUENS, HOLUB, 2006).

Nicméně budou-li ovšem v ČR ve větší míře povolovány ve volné krajině mohutné stroje vysoké 100 m i více, zaniká prakticky smysl chránit krajinný ráz proti jiným nevhodným aktivitám (SKLENIČKA, 2006).

Britská nezávislá agentura MORI provedla průzkum (*Public Attitudes to Windfarms a Survey of Local Residents in Scotland, Scottish Executive Social Research*) mezi obyvateli dvacetikilometrového okolí několika větrných elektráren. Průzkum se zabýval porovnáváním jejich očekávaných problémů s problémy skutečně ve vzniklých po uvedení elektráren do provozu (BRAUNHOLTZ, 2003).

Pro daný průzkum bylo osloveno 1547 obyvatel.

Tab. 2 Znázorňující prováděný průzkum

	Očekávané problémy v %	Problémy ve vzniklé po uvedení do provozu v %
Hluk z větrných turbín	2	2
Hluk a rušení během stavby	15	4
Zkažený pohled na krajinu	27	12
Vliv na příjem televizních a radiových signálů	6	1
Poškození místního podnikání	3	1
Snížení cen nemovitostí	7	2
Zvýšená doprava během stavby	19	6
Žádný z uvedených problémů	54	82

Z průzkumu je patrné, že se žádný s očekávaných problémů neprojevil v takové míře, jak bylo očekáváno po uvedení větrné elektrárny do provozu.

Pro optimální umístění větrných turbín je třeba posoudit, zda není záměr výstavby elektráren umístěn v území, kde by byl v zásadním střetu s požadavky ochrany přírody a krajiny nebo ochrany památkové zóny např. (ZCHÚ, přírodní parky), (SEQUENS, HOLUB, 2006). Dle Löwa (1999) je třeba vyloučit vizuální kontakt mezi větrnými elektrárnami a zvláště chráněnými územími krajinného rázu. Dle jeho zkušeností zaniká vliv větrných elektráren na krajinný ráz ve vzdálenosti asi 8 km, pokud v cestě nestojí žádná pohledová překážka, např. vyšší kopec (LÖW, 1999).

Výstavbu větrných elektráren nelze připustit ani v maloplošných evropsky významných lokalitách soustavy Natura 2000, avšak motivem je především ochrana životního prostoru bioty a zpravidla menší vliv má ochrana krajinného rázu. Podle studie Stefánssona (2017) je umístování větrných turbín na místa vyznačující se zvýšeným přírodním bohatstvím nevhodné i z pohledu turistů (STEFÁNSSON et al., 2017).

Kolem maloplošných chráněných území je také zapotřebí respektovat ochranné pásmo, stanovené podle předmětu ochrany v těchto maloplošných územích (CULEK, 2007).

Pokud jde o umístování větrných elektráren do krajiny, je třeba usilovat o rovnovážný stav, kdy větrné elektrárny budou stále na úrovni zřídka se vyskytujících krajinných dominant, ne však běžným prvkem v krajině České Republiky.

7 Závěr

Bakalářská práce uvádí základní údaje o České republice, její krajině a přírodě. Ochrana přírody a krajiny v České republice má svoji historii a vývoj, který směřoval od prvních chráněných území až mezinárodní spolupráci prostřednictvím úmluv. V další části se práce zabývá základními principy ochrany přírody a krajiny, zejména pak ochranou obecnou kam se zařazuje krajinný ráz, který představuje přírodní, kulturní a historickou stránku krajiny. Cílem práce bylo popsat hodnocení a ochranu krajinného rázu patřící k nejmocnějším nástrojům péče o krajinu. V kapitole ochrana krajinného rázu jsou rozebírány jednotlivé stupně ochrany včetně zákonů a principů, které se přímo týkají ochrany krajinného rázu. Ve zvláštní kapitole je popsán přírodní park patřící mezi hlavní nástroje zprostředkující jeho ochranu. Následně jsou na mapě vyobrazeny přírodní parky v Jihočeském kraji včetně jejich stručného popisu. V další kapitole se bakalářská práce věnuje hodnocením krajinného rázu, jenž se zakládá na určení významu jednotlivých charakteristik, jimiž je krajinný ráz určován a jejich následnou formulací. V práci se objevuje několik metodických postupů zabývajících se hodnocením krajinného rázu na odlišném území a podmínkami. V další části práce je stanoven metodický postup inspirovaný autory, kteří se zabývají touto problematikou. V závěru se práce věnuje problémům, které vznikají s těžkou právní uchopitelností, nedostatečným metodickým hodnocením krajinného rázu a problému umístování větrných elektráren do volné krajiny. V dnešní době se často stáváme svědky špatného hospodaření v krajině, které nerespektuje ekologické zákonitosti a další souvislosti. Je třeba si uvědomit onu zodpovědnost, kterou při rozhodování o změnách v krajině máme a nedopustit, aby se krajina stala pouhým prostorem stavby či jiným využitím území. Nikdo z nás si přece nepřeje, aby se v budoucnu staly louky a lesy něčím výjimečným.

8 Seznam použité literatury

ALBRECHT et al. Územní ochrana přírody In: *Novohradské hory a novohradské podhůří: příroda - historie - život*. Praha: Baset, 2006. ISBN 80-7340-091-X.

ALBRECHT, Josef et al. (2003): *Českobudějovicko*. In: MACKOVČIN, P. – SEDLÁČEK, M. (eds.): *Chráněná území ČR, svazek VIII*. Brno, Praha: AOPK ČR a EkoCentrum, 2003. 807 s. ISBN 80-86064-65-4.

BÁRTA, František. *Krajina v České republice*. Editor Jan NĚMEC, editor František POJER. Praha: Pro Ministerstvo životního prostředí vydal Consult, 2007, 399 s. ISBN 978-80-903482-3-3.

BERNARDOVÁ, Hana. Olivovník a krajinný ráz mediteránu In: MADĚRA, Petr; FRIEDL, Michal; DRESLEROVÁ, Jaromíra ed. *Krajinný ráz - jeho vnímání a hodnocení v evropském kontextu: příspěvky z konference CZ-IALE konané dne 4.-5. února 2005 v Brně*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-117-0.

BOROVÍČKOVÁ, Hana; HAVELKOVÁ, Svatava. *Nástroje ochrany přírody a krajiny*. Praha: MŽP ČR, 2005.

BRAUNHOLTZ, Simon. *PUBLIC ATTITUDES TO WINDFARMS A SURVEY OF LOCAL RESIDENTS IN SCOTLAND*. 1. Scotland, Edinburgh EH1 3DG: MORI Scotland, 2003. ISBN 0 7559 3571 3. ISSN 0950 2254.

BUČEK, Antonín. Krajinný ráz v období globalizace. In: MADĚRA, Petr; FRIEDL, Michal; DRESLEROVÁ, Jaromíra ed. *Krajinný ráz - jeho vnímání a hodnocení v evropském kontextu: příspěvky z konference CZ-IALE konané dne 4.-5. února 2005 v Brně*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-117-0.

BUČEK, Antonín; LACINA, Jan (1995) In: MACHAR, Ivo; DROBILOVÁ, Linda. *Ochrana přírody a krajiny v České republice: vybrané aktuální problémy a možnosti jejich řešení*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3041-6.

BUČEK, Antonín; LACINA, Jan; MÍCHAL, Igor (1995) In: MACHAR, DROBILOVÁ; Linda. *Ochrana přírody a krajiny v České republice: vybrané aktuální problémy a možnosti jejich řešení*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3041-6.

BUKÁČEK, Roman. Preventivní hodnocení krajinného rázu rozsáhlejších území: metodika a možnosti jejího využití. In: *Ochrana krajinného rázu: třináct let zkušeností, úspěchů i omylů*. Praha: Nakladatelství Naděžda Skleničková, 2006. s. 91 – 98. ISBN 80-903206-7-8.

BUKÁČEK, Roman. Preventivní hodnocení krajinného rázu rozsáhlejšího území- metodika a její použití. In: MADĚRA, Petr; FRIEDL, Michal; DRESLEROVÁ, Jaromíra ed. *Krajinný ráz - jeho vnímání a hodnocení v evropském kontextu: příspěvky z konference CZ-IALE konané dne 4.-5. února 2005 v Brně*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-117-0.4.

BUKÁČEK, Roman; RUSŇÁK, Josef; BUKÁČKOVÁ, Pavlína. Preventivní hodnocení dopadu výškových vertikálních staveb technicistní povahy a větrných elektráren na území pardubického kraje In: VOREL, Ivan a Jiří KUPKA. *Aktuální problémy ochrany krajinného rázu: sborník příspěvků z odborného semináře [konaného 12. listopadu 2007 v Kongresovém centru Masarykovy koleje ČVUT v Praze]*. Praha: Centrum pro krajinu, 2008. ISBN 978-80-903206-9-7.

- CIBULKA, J. Vymezení podrobností ochrany krajinného rázu. In: *Ochrana krajinného rázu: třináct let zkušeností, úspěchů i omylů*. Vorel, I., Sklenička, P. (Eds.). Praha: Nakladatelství Naděžda Skleničková, 2006. s. 57 – 60. ISBN 80-903206-7-8.
- CULEK, Martin. Přírodní podmínky území a jejich význam pro krajinný ráz. In: *Hodnocení navrhovaných staveb a využití území z hlediska zásahu do krajinného rázu*. 1. vydání. Praha: ČVUT v Praze, 2006. s. 47-68, 123 s. ISBN 80-903206-2-7.
- CULEK, Martin. Vybrané problémy větrných elektráren In: VOREL, Ivan; KUPKA, Jiří ed. *Aktuální problémy ochrany krajinného rázu: sborník příspěvků z odborného semináře [konaného 12. listopadu 2007 v Kongresovém centru Masarykovy koleje ČVUT v Praze*. Praha: Centrum pro krajinu, 2008. ISBN 978-80-903206-9-7.
- CULEK, Martin. Využití biogeografické diferenciace ČR při hodnocení krajinného rázu In: MADĚRA, Petr; FRIEDL, Michal; DRESLEROVÁ, Jaromíra ed. *Krajinný ráz - jeho vnímání a hodnocení v evropském kontextu: příspěvky z konference CZ-IALE konané dne 4.-5. února 2005 v Brně*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-117-0.
- CULEK, Martin. *Biogeografické členění České republiky. II. díl*. Lelekovice: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2003. 589 s. ISBN 80-86064-82-4.
- ČIHAŘ, Jiří. *Příroda v České a Slovenské republice*. Praha: Academia, 2002. 429 s. ISBN 80-200-0938-8.
- DAVID, Petr; SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie*. V Praze: Knižní klub, 2008. ISBN 978-80-242-1941-7.
- DEMEK, J. *Úvod do krajinné ekologie*. Olomouc: UP v Olomouci, 1999. 102 s. ISBN 80-7067-973-5.
- DUDLEY (2012) In: MACHAR, Ivo; DROBILOVÁ, Linda. *Ochrana přírody a krajiny v České republice: vybrané aktuální problémy a možnosti jejich řešení*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3041-6.
- EHRlich, Petr; GERGEL, Jiří; LOJDA, Radmil. *Vodní hospodářství*. Vodňany: Vyšší odborná škola vodního hospodářství a ekologie, 2005. 177 s. ISBN 80-239-4916-0.
- FORMAN, Richard T. T.; GODRON, Michael. *Krajinná ekologie*. Praha: Academia, 1993, 583 s. ISBN 80-200-0464-5.
- FRIEDL, Karel. *Chráněná území v České republice*. Praha: Informatorium, 1991, 274 s. ISBN 80-85368-13-7.
- HOAD, T. F. *The Concise Oxford Dictionary of English Etymology*. Oxford: Oxford University Press, 1993. 576 s. ISBN 978-0-19-283098-2.
- KLVAČ, Pavel, ed. *Člověk, krajina, krajinný ráz*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, katedra environmentálních studií, 2009. ISBN 978-80-210-5090-7.
- KOLÁŘ, Filip. *Ochrana přírody z pohledu biologa: proč a jak chránit českou přírodu*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2012, 213 s. ISBN 978-80-7363-414-8.
- KOLÁŘ, Filip. *Ochrana přírody z pohledu biologa: proč a jak chránit českou přírodu*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2012, 213 s. ISBN 978-80-7363-414-8.

KONTOGIANNI 2014. In: FRANTÁL, Bohumil, Tadej BEVK, Bregje VAN VEELEN, Mihaela HĂRMĂNESCU a Karl BENEDIKTSSON. *The importance of on-site evaluation for placing renewable energy in the landscape: A case study of the Búrfell wind farm (Iceland)*. Moravian Geographical Reports. 2017, 25(4), -. DOI: 10.1515/mgr-2017-0020. ISSN 1210-8812. Dostupné také z: <http://www.degruyter.com/view/j/mgr.2017.25.issue-4/mgr-2017-0020/mgr-2017-0020.xml>.

KRATINA, J. et al. *Souhrnná zpráva o životním prostředí v krajích ČR 2015*. Autorizovaná verze. Ministerstvo životního prostředí, Praha: CENIA, česká informační agentura životního prostředí, 2014. ISBN 978-80-87770-25-2.

KROČA, Jan. Větrné elektrárny mohou krajinu oživit nebo zničit In: *Tvář naší země - krajina domova: Krajinný ráz*. Lomnice nad Popelkou: Jaroslav Bárta, Studio JB, 2005. ISBN 80-86512-32-0.

KURAS, Tomáš; ŠARAPATKA, Bořivoj; MAZALOVÁ; Monika. TUF, H. Ivan; BEDNÁŘ, Marek. *Krajinná struktura: Klíč k ochraně biologické rozmanitosti* In: Ochrana Přírody. Praha: AOPK ČR, 2017, LXXII(6/2017). ISSN 1210-258X.

LACINA, Jan. Schizofrenie esteticky vnímatelného krajinného ekologa. In: MADĚRA, Petr; FRIEDL, Michal; DRESLEROVÁ, Jaromíra ed. *Krajinný ráz - jeho vnímání a hodnocení v evropském kontextu: příspěvky z konference CZ-IALE konané dne 4.-5. února 2005 v Brně*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-117-0.

LIPSKÝ, Zdeněk. Chápání a hodnocení krajinného rázu v projektu ELCAI In: MADĚRA, Petr; FRIEDL, Michal; DRESLEROVÁ, Jaromíra ed. *Krajinný ráz - jeho vnímání a hodnocení v evropském kontextu: příspěvky z konference CZ-IALE konané dne 4.-5. února 2005 v Brně*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-117-0.

LOKOČ, Radim; ULČÁK, Zbyněk. Percepce krajinných prvků zemědělci – důležitý předpoklad péče o krajinný ráz. In: Klvač, Pavel Ed. *Člověk, krajina, krajinný ráz*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 61-71. ISBN 978-80-210-5090-7.

LÖW, J. Hodnocení a ochrana krajinného rázu. In: *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. Ed. I. Vorel, P. Sklenička. Praha: ČVUT, 1999. s. 199-203. ISBN 80-01-01979-9.

LÖW, Jiří; MÍCHAL, Igor. *Krajinný ráz*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2003. 552 s. ISBN 80-86-386-27-9.

MADĚRA, Petr; FRIEDL, Michal; DRESLEROVÁ, Jaromíra ed. *Krajinný ráz - jeho vnímání a hodnocení v evropském kontextu: příspěvky z konference CZ-IALE konané dne 4.-5. února 2005 v Brně*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-117-0.

MACHAR, Ivo; DROBILOVÁ, Linda. *Ochrana přírody a krajiny v České republice: vybrané aktuální problémy a možnosti jejich řešení*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3041-6.

MANA, Vladimír. *Krajinný ráz: poznámky a náměty k jeho hodnocení a k posuzování vlivu záměrů*. 2007.

MATĚJKA, Petr; BUKÁČEK, Roman. Využití metodiky preventivního hodnocení krajinného rázu k posouzení venkovských urbanizovaných prostorů. In: *Ochrana krajinného rázu - třináct let zkušeností, úspěchů i omylů*. Ed. I. Vorel, P. Sklenička. Praha: 2006. s. 99-104. ISBN 80-903206-7-8.

- MERTL, J., et al. *Zpráva o životním prostředí České Republiky 2016*. Autorizovaná verze. Ministerstvo životního prostředí, Praha: CENIA, česká informační agentura životního prostředí, 2016. ISBN 978-80-87770-29-0.
- MEZERA, Alois et al., *Tvorba a ochrana krajiny*. Praha: SZN, 1979. 467 s. Lesnictví, myslivost a vodní hospodářství.
- MÍCHAL, Igor. *Ekologická stabilita*. 2., rozš. vyd. Brno: Veronica, 1994. ISBN 80-85368-22-6.
- MIKO Ladislav a Michael HOŠEK [eds.]: *Příroda a krajina České republiky: Zpráva o stavu 2009*. 1. vydání. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2009. ISBN 978-80-87051-70-2.
- MIKO, Ladislav (2012) In: MACHAR, Ivo; DROBILOVÁ, Linda. *Ochrana přírody a krajiny v České republice: vybrané aktuální problémy a možnosti jejich řešení*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3041-6.
- MIKO, Ladislav; HOŠEK, Michael eds.: *Příroda a krajina České republiky. Zpráva o stavu 2009*. 1. vydání. Praha. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2009. 102 s. ISBN 978-80-87051-70-2.
- MORAVEC, Jaroslav; BLAŽKOVÁ, Denisa. *Fytocenologie: (nauka o vegetaci)*. Praha: Academia, 1994. 403 s. ISBN 80-200-0457-2.
- MÜLLEROVÁ, Hana; STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013. Společnost. 490 s. ISBN 978-80-200-2317-9.
- MŽP ČR, *Aktualizace státního programu ochrany přírody a krajiny České republiky*. Praha: MŽP ČR, 2009.
- NOVÁK, Václav; HUDEC, Karel. *Živá příroda*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. 335 s. Vlastivěda moravská. Země a lid. Nová řada. ISBN 80-85048-69-8.
- NOVOTNÁ, Dagmar. *Úvod do pojmosloví v ekologii krajiny*. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2001, 399 s. ISBN 80-7212-192-8.
- PATZELT et al., *Ochrana přírody a krajiny v České republice*. Praha: AOPK ČR, 2008.
- PELC, František. *Ochrana přírody v České republice* In: *Vesmír: Podmořský svět indiánů*. Na Florenci 3, Praha 1: Vesmír, 2018, XC(2/2018). ISSN 0042-4544.
- PETŘÍČEK, Václav, et al. *Péče o chráněná území*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 1999. 451 s. ISBN 80-86064-42-5.
- PODHORSKÝ, Marek. *Jihočeský kraj : Jindřichohradecko*. [s.l.] : Freytag & berndt, 2007. 20 s. ISBN 80-7316-180-X.
- POLÁŠKOVÁ, Anna. *Úvod do ekologie a ochrany životního prostředí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. ISBN 978-80-246-1927-9.
- POLENO, Zdeněk; et al. *Lesnický naučný slovník*. Praha: Agrospoj, 1994, 743 s. ISBN 80-7084-111-7.
- PRIMACK, Richard B., Pavel KINDLMANN a Jana JERSÁKOVÁ. *Úvod do biologie ochrany přírody*. Praha: Portál, 2011. 466 s. ISBN 978-80-7367-595-0.

ROMPORTL, Dušan. Typologie krajín v České Republice In: MADĚRA, Petr; FRIEDL, Michal; DRESLEROVÁ, Jaromíra ed. *Krajinný ráz - jeho vnímání a hodnocení v evropském kontextu: příspěvky z konference CZ-IALE konané dne 4.-5. února 2005 v Brně*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-117-0.

RŮŽIČKOVÁ, ŠÍBL (2000) In: MACHAR, Ivo; DROBILOVÁ, Linda. *Ochrana přírody a krajiny v České republice: vybrané aktuální problémy a možnosti jejich řešení*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3041-6.

ŘÍHA, Martin. *Oponentní posudek k návrhu metodického doporučení Hodnocení krajinného rázu* – Michal a kol. Praha: AOPK ČR, 1998.

SÁDLO, Jiří. *Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí*. Vyd. 1. Praha: Malá Skála, 2005. 247 s. ISBN 8086776026.

SALAŠOVÁ, Alena (2012) In: MACHAR, Ivo; DROBILOVÁ, Linda. *Ochrana přírody a krajiny v České republice: vybrané aktuální problémy a možnosti jejich řešení*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3041-6.

SALAŠOVÁ, Alena. Posudzovanie krajinného rázu – inšpirácia britskou krajinářskou školou In: MADĚRA, Petr; Michal FRIEDL; DRESLEROVÁ, Jaromíra ed. *Krajinný ráz - jeho vnímání a hodnocení v evropském kontextu: příspěvky z konference CZ-IALE konané dne 4.-5. února 2005 v Brně*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-117-0.

SEQUENS, Edvard; HOLUB, Petr. Větrná energetika – mýty a fakta In: *Tvář naší země - krajina domova: Krajinný ráz*. Lomnice nad Popelkou: Jaroslav Bárta, Studio JB, 2005. ISBN 80-86512-32-0.

SKLENIČKA, Petr. *Základy krajinného plánování*. Vyd. 2. Praha: Naděžda Skleničková, 2003. 321 s. ISBN 80-903206-1-9.

STEFÁNSSON et al., In: FRANTÁL, Bohumil, Tadej BEVK, Bregje VAN VEELLEN, Mihaela HĂRMĂNESCU a Karl BENEDIKTSSON. *The importance of on-site evaluation for placing renewable energy in the landscape: A case study of the Búrfell wind farm (Iceland)*. Moravian Geographical Reports. 2017, 25(4), -. DOI: 10.1515/mgr-2017-0020. ISSN 1210-8812. Dostupné také z: <http://www.degruyter.com/view/j/mgr.2017.25.issue-4/mgr-2017-0020/mgr-2017-0020.xml>

STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost: právní stav k 1.1.2006*. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-609-1.

SVOBODOVÁ, Kamila. *Krajina a krajinný ráz ve strategickém plánování*. Praha: Fakulta architektury ČVUT v Praze, 2011.

TOUŠLOVÁ, Iveta; Marek PODHORSKÝ; Josef MARŠÁL. *Toulavá kamera*. Praha: Freytag & Berndt, c2009. ISBN 978-80-7316-015-9.

TROLL, Carl. *Die geographische Landschaft und ihre Erforschung*. In: *Studium Generale 3*. Heidelberg: Springer, 1950, s. 163-181

VANĚČEK, Drahoš. *Agroturistika*. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zemědělská fakulta, 1997. 168 s. ISBN 80-7040-222-9.

VINKLÁRKOVÁ, Beata. Krajina – veřejný zájem vymezený v územně plánovací dokumentaci In: *Urbanismus a územní rozvoj*. Brno, Jakubské nám. 3: Ústav územního rozvoje, 2016, XIX.(2/2016). ISSN 1212-0855.

VOREL, Ivan. *Krajinný ráz a jeho ochrana. 3. část – Obraz krajiny. Ochrana přírody*, roč. 62, 1/2007. s. 14–17 ISSN 1210-258-X.

VOREL, Ivan. *Metodický postup posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz: ve smyslu § 12 zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny (metoda prostorové a charakterové diferenciacie území)*. Praha: Naděžda Skleničková, 2004. ISBN 80-903206-3-5.

VOREL, Ivan; KUPKA, Jiří. *Krajinný ráz: identifikace a hodnocení*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2011. ISBN 978-80-01-04766-8.

ZAJONCOVÁ, Dana. *Krajinná ráz a ochrana domoviny*. In: *Člověk, krajina, krajinná ráz*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 29-34. ISBN: 978-80-210-5090-7.

Země světa: *Novohradské Hory*. Praha 10: PRESSMEDIA, 2010, IX.(12/2010). ISSN 1213-8193.

Legislativa:

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ze dne 1. června 1992, v platném znění.

Vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech ze dne 21. března 2002, v platném znění.

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) ze dne 14. března 2006, v platném znění.

Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí ze dne 1. 1. 2000, v platném znění.

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy), ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje

AOPK ČR 2015 [online] [2017-10-03] Dostupný z WWW:
<<http://www.ochranaprirody.cz/obecna-ochrana-prirody-a-krajiny/krajiny-raz-a-vystavba/>>

CENIA Statistická ročenka ŽP 2016 [online] [2017-07-17] Dostupný z WWW:
<http://www1.cenia.cz/www/sites/default/files/Statisticka_Rocenka_ZP_CR%202016.pdf>

CENIA ročenka 2005 [online] [2017-07-17] Dostupný z WWW:
<<http://www.cenia.cz/rocenka05/a0.htm>>

Český Krumlov [online] [2018-03-13] Dostupný z WWW:
<http://www.ckrumlov.cz/cz1250/region/soucas/i_pripar.htm>

MÍCHAL, Igor; et al. Hodnocení krajinného rázu a jeho uplatňování ve státní správě: Metodické doporučení [online] Praha: 1999 [cit. 2016-20-09]. Dostupný z:
<<http://old.ochranaprirody.cz/res/data/134/017959.pdf>>

MŽP [online] [2017-08-26] Dostupný z WWW:
<https://www.mzp.cz/cz/priroda_krajina>

Nová Bystřice [online] [2018-03-13] Dostupný z WWW:
<<http://www.novabystrice.cz/homolka-vojirov/d-6254>>

Písek.eu [online] [2018-03-13] Dostupný z WWW:
<<http://www.pisek.eu/pisecke-hory/d-1103>>

Táborcz.eu [online] [2018-03-13] Dostupný z WWW:
<<http://www.taborcz.eu/turovecky-les/d-3331>>

Táborcz.eu [online] [2018-03-13] Dostupný z WWW:
<<http://taborcz.eu/jistebnicka-vrchovina/d-3335>>

Táborcz.eu [online] [2018-03-13] Dostupný z WWW:
<<http://www.taborcz.eu/cernicka-obora/d-3332>>

turistika.cz [online] [2018-03-13] Dostupný z WWW:
<https://www.turistika.cz/cestopisy/javoricka-vrchovina-1/detail>

Obrázek č.1 Typy krajiny ČR podle využití [online] [2018-08-19] Dostupný z WWW:
<http://accendo.cz/knihy/odborna_publikace_ptv/files/basic-html/page147.html>

Obrázek č.2 Časopis Vesmír 2/2018 [online], [2018-03-13] Dostupný z WWW:
<<https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2018/cislo-2/ochrana-prirody-ceske-republice.html>>

Wikiwand [online] [2018-03-13] Dostupný z WWW:
<http://www.wikiwand.com/cs/P%C5%99%C3%ADrodn%C3%AD_parky_v_%C4%8Cesku>

env.cz [online] [2018-03-13] Dostupný z WWW:
<http://files.pratelepodryji.webnode.cz/2000000751e6811f627/Stanovisko_OSK_k_VTE_cistopis%5B1%5D.pdf>

9 Přílohy

Vymezení pojmů v hodnocení a ochraně krajinného rázu

Místo krajinného rázu – je část krajiny relativně homogenní z hlediska přírodních, kulturních a historických charakteristik a výskytu estetických a přírodních hodnot, které odlišují místo krajinného rázu od jiných míst krajinného rázu. Je nejmenším hodnoceným prostorem; jedná se zpravidla o vizuálně vymezený krajinný prostor (konkávní nebo konvexní), který je pohledově spojitý z většiny pozorovacích stanovišť, nebo o území typické díky své výrazné charakterové odlišnosti (VOREL, KUPKA, 2011).

Krajinný celek – část krajiny na úrovni oblasti krajinného rázu, která se od ostatních částí odlišuje specifickými znaky charakteristik krajinného rázu a která tvoří základní jednotku prostorové a charakterové diferenciací krajiny (VOREL, KUPKA, 2011).

Základní krajinářský celek je individuální krajinný prostor vymezený pohledovými bariérami, který je uvnitř sebe pohledově spojitý z většiny pozorovacích stanovišť. Jeho velikost se většinou pohybuje od 1 do 100 ha. Jeho typické znaky, které jsou vnímány zblízka např. vnitřní prostředí lesa, či louka obklopená lesem, vytvářejí krajinný interiér. Může být nejen pohledově uzavřený – typické pro údolí, ale i polootevřený (uzavřená je alespoň polovina obvodu) – nejčastěji tvořeny bočními údolními a úpady a otevřený (pevně je uzavřená pouze jedna strana) – např. na vrcholcích kopců (LÖW, MÍCHAL, 2003).

Nadřazený krajinářský celek je krajinný prostor tvořený širšími dálkovými pohledy. Obsahuje zpravidla více základních krajinářských celků. Jeho typické znaky jsou vnímány z dálkových pohledů a jsou tvořeny tvary horizontů, které jej vymezují, dominantami a makrostrukturou svahů a vytvářejí tak krajinný exteriér. Rozlohou se pohybuje řádově v desítkách až stovkách km² (LÖW, MÍCHAL, 2003).

Oblast krajinného rázu – rozsáhlá část území s podobnou přírodní, kulturní a historickou charakteristikou, která se výrazně liší od jiné oblasti ve všech charakteristikách či v některé z nich a která zahrnuje více míst krajinného rázu (EHLICH, GERGEL, LOJDA, 2005). Typický soubor dominantních, hlavních a doprovodných znaků dané oblasti krajinného rázu vytváří základní vztažný rámec pro hodnocení míry narušení, či naopak dochovanosti krajinného rázu v daném místě (LÖW, MÍCHAL, 2003).

Typické znaky krajinného rázu jsou jednotlivé, člověkem smyslově přímo zprostředkovaně vnímatelné charakteristiky krajiny, které spoluvytvářejí její obraz a určitý prostor pro člověka identifikují (EHLICH, GERGEL, LOJDA, 2005). Soubor těchto typických znaků dané krajiny vytváří její ráz. Typické znaky je účelné dělit na dominantní, hlavní a doprovodné.

Rozhodující je určení souborů znaků dominantních, které o rázovitosti rozhodují v širších, nadřazených celcích, a znaků hlavních, které rozhodují o rázovitosti jednotlivých základních krajinářských celků a identifikují je. Doprovodné znaky ráz krajiny dotvářejí (LÖW, MÍCHAL, 2003).

Přírodní charakteristika krajinného rázu je dána přírodními podmínkami. Rozhodující jsou zejména ty přírodní podmínky, které se bezprostředně projevují v obraze dané krajiny a tvoří část typických znaků daného krajinného rázu (LÖW, MÍCHAL, 2003). Ráz krajiny je tedy zcela zásadně ovlivněn charakterem přírodních složek a jejich vizuálním projevem v krajinné scéně. Přírodní hodnota krajinného rázu je tvořena hodnotou přírodovědnou a hodnotou vizuální. Zatímco přírodovědná hodnota je dána součtem měř vzácnosti (ojedinělosti), dochovanosti a ohroženosti daného přírodního či kulturně-přírodního prvku, nebo celého ekosystému, vizuální či senzuální hodnota prvku nebo složky spočívá v podílu na utváření celkového působení krajiny na smysly člověka a velikosti ovlivněného území (VOREL, KUPKA, 2011).

Podle Culka můžeme přírodní podmínky tvořící charakter krajiny rozdělit na pět složek a to na složku topografickou (georeliéf), petrologicko-pedologickou, hydrologickou, atmosférickou a biotickou (CULEK, 2006).

Kulturní charakteristika krajinného rázu je dána způsobem využívání přírodních zdrojů člověkem a stopami, které v krajině zanechal (SVOBODOVÁ, 2011). Kulturní charakteristiku tvoří zejména charakter osídlení, zástavby a jednotlivých staveb, charakter uspořádání pozemků – kultur, aktuální vegetace a charakter úprav vodního režimu (EHLICH, GERGEL, LOJDA, 2005). Obligátně jsou nejvýznamnějšími krajinotvornými funkcemi lesnictví, zemědělství a sídelní funkce často však též těžba surovin, doprava, někdy i rekreace. Aktuální vegetace a charakter krajinných úprav (včetně vodního režimu) jsou z povahy věci na pomezí přírodní a kulturní charakteristiky (LÖW, MÍCHAL, 2003).

Historická charakteristika krajinného rázu- je specifickou součástí kulturní charakteristiky a spočívá v souvislostech kulturních a přírodních charakteristik oblasti či místa (SVOBODOVÁ, 2011). Odvíjí se od souvislosti vývoje přírodních a kulturních charakteristik dané oblasti, v jejich časové posloupnosti a vazbě na využívání krajiny a život minulých generací v ní vůbec. Historická charakteristika se podílí i na vyhodnocování ostatních charakteristik (LÖW, MÍCHAL, 2003).

Kulturní dominanta krajiny -je krajinný prvek či složka v krajině nebo to jsou dochované stopy kultivace krajiny, jejichž význam je nesporný z historického hlediska, architektury či jiného oboru lidské činnosti a které ve svém projevu převládajícím způsobem ovlivňují znaky charakteristik krajinného rázu (SVOBODOVÁ, 2011). Dominantou krajiny obecně je její převládající, hlavní, základní složka (dominantní = určující ráz). Krajinné dominanty jsou typizovány podle původu na přírodní, kulturní nebo smíšeného původu, dále na historické a soudobé (EHLICH, GERGEL, LOJDA, 2005). Kulturní dominantu tvoří v krajině orientační bod, jakýsi maják či znamení.

Aby člověk našel oporu pro svou existenci, musí být schopen orientovat se, musí vědět, kde je, musí se identifikovat s prostředím (VOREK, KUPKA, 2011).

Harmonické měřítko krajiny- je dáno harmonickým souladem měřítka prostorové skladby krajiny (celku) s měřítky staveb, zařízení a stop hospodářské činnosti (prvků), (VOREL SKLENIČKA, 1999). Dále je charakteristické tím že odpovídá způsobům trvale udržitelného využívání dané krajiny a jejich duševního osvojení člověkem (LÖW, MÍCHAL, 2003). Jsou tedy oblasti krajinného rázu s harmonickým měřítkem velkým stejně jako malým. Jde o pojem převzatý pro hodnocení krajinného rázu z teorie architektury, původně určený pro člověkem vytvářené (zejména stavební) objekty (EHLICH, GERGEL, LOJDA, 2005).

Harmonické vztahy v přírodě - vyjadřují soulad činností člověka a přírodního prostředí (absenci rušivých jevů), trvalou udržitelnost užívání krajiny, harmonický soulad jednotlivých prvků krajinné scény (SVOBODOVÁ, 2011). Projevují se typickými kombinacemi typických znaků jakožto součástí lidského životního prostředí (LÖW, MÍCHAL, 2003).

Použité zkratky

AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
CHKO	Chráněná krajinná oblast
MŽP ČR	Ministerstvo životního prostředí České republiky
ÚSES	Územní systém ekologické stability
VKP	Významné krajinný prvek
ZCHÚ	Zvláště chráněná území